

AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

**AVRUPA BİRLİĞİNDE KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMI VE
TÜRKİYE İÇİN MÜZAKERE SÜRECİ**

Uzmanlık Tezi

Sinan AYHAN

TEK PAZAR VE REKABET DAİRESİ

Mayıs 2004

ANKARA

ÖZET

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki gelişmelerin muhtemel bir aşaması olacak “Katılım Müzakereleri” 32 konu başlığı altında yürütülecektir. Bu konu başlıklarından biri de “Kişilerin Serbest Dolaşımı” olacaktır. Bu tez de öncelikle “katılım müzakerelerinin” konusu ve yöntemi üzerinde durulacak daha sonra Kişilerin Serbest Dolaşımının alt başlıklarını oluşturan “Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması, İkamet, Vize, Avrupa Vatandaşlığı ve Oy Hakkı, İşçilerin Serbest Dolaşımı ve Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu” konuları hakkında kısa bilgiler verilecek daha sonra bu alt başlıklar temel alınarak hazırlanan Çek Cumhuriyeti ve Polonya’nın kişilerin serbest dolaşımı başlığındaki “müzakere pozisyonları” incelenecektir. Daha sonraki bölümde incelenen iki örnek dikkate alınarak bu konularda Türkiye için müzakere pozisyonu hazırlanırken dikkate alınabilecek değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Bu incelemelerden anlaşılacağı üzere müzakerelerin başlaması durumunda Kişilerin Serbest Dolaşımı başlığının bazı alt başlıklarında Avrupa Birliği mevzuatı ile uyum sağlamada pek zorlukla karşılaşmayacaktır. Ancak örneğin “mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması” sisteminin oluşturulması hem zaman alacak hem de bazı yapısal değişikliklere gidilmesini gerektirecektir. Ayrıca sosyal güvenliğin koordinasyonu konusunda da Türkiye bu konuda daha önceye dayanan tecrübeleri olmasına rağmen yeni sisteme uyumda zorlanabilecektir.

Türkiye her konu başlığında olduğu gibi müzakerelerin başlaması durumunda bu başlık altında da gereken ilgili tüm mevzuatı üyelik tarihinden önce uyumlaştırmakla yükümlüdür.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması, İşçilerin Serbest Dolaşımı, Vize, İkamet, Avrupa Vatandaşlığı ve Oy Hakkı, Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu.

ABSTRACT

The prospective stage in Turkey-EU relations will be the “accession negotiations “ process, which will be conducted under 32 chapters. Free Movement of Persons will be one of those chapters. In this thesis the concept of “negotiations” will be analyzed at the first stage, secondly the subjects covered by Free Movement Of Persons such as recognition of Mutual recognition of qualifications, right of residence, European Citizenship, Visa, Free movement of workers, Co-ordination of social security schemes will be examined within the European Union’s perspective. Furthermore the “negotiation position documents” of Czech Republic and Poland which might be examples for Turkey will be studied. Next, Turkey’s current situation will be studied under the light of aforementioned information.

As it will be understood, Turkey will not encounter too many obstacles in harmonizing the relevant European Union legislation. However for some *acquis* chapters within the framework of the Free Movement of Persons, such as “mutual recognition of professional qualifications” Turkey has to adopt some institutional changes that may take some time. Also concerning Coordination of Social Security Schemes, Turkey will face some difficulties although it has experiences stemming from large number of Turkish population living in the European Union countries.

Turkey must come into line with the "acquis" before accession in this chapter as in all of the other chapters.

Key words: Recognition of Mutual recognition of qualifications, right of residence, European Citizenship, Visa, Free movement of workers, Co-ordination of social security schemes.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
TABLolar LİSTESİ	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
BÖLÜM: I - ADAY ÜLKELERLE MÜZAKERELER	3
1.1 Müzakereler	3
1.2 Genişleme Genel Müdürlüğü	5
1.3 Müzakere Süreci	5
1.4 Müzakere Usullerinin Hukuki Yapısı	6
1.5 Müzakerelerde Geçiş Süreleri	10
1.6 Kişilerin Serbest Dolaşımında Aday Ülkelere Verilen Geçiş Süreleri	11
BÖLÜM: II – KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMINDA KONU BAŞLIKLARI	14
2.1 Kişilerin Serbest Dolaşımında Konu Başlıkları	14
2.2 Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması	14
2.3 İkamet Hakkı	18
2.4 Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı	20
2.5 Vize	20
2.6 İşçilerin Serbest Dolaşımı	21
2.7 Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu	22
BÖLÜM: III- ÇEK CUMHURİYETİ VE POLONYA’NIN MÜZAKERE POZİSYONLARI	25
3.1 Çek Cumhuriyeti ve Polonya’nın Kişilerin Serbest Dolaşımı Konusundaki Müzakere Pozisyonu	25

3.2 Konu Başlıklarına Göre Çek Cumhuriyetinin Müzakere Pozisyonu	25
3.2.1 Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması	25
3.2.2 İkamet Hakkı	26
3.2.3 Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı.	26
3.2.4 Vize	26
3.2.5 İşçilerin Serbest Dolaşımı	27
3.2.6 Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu	27
3.3 Konu Başlıklarına Göre Polonya'nın Müzakere Pozisyonu	28
3.3.1 Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması	28
3.3.2 İkamet Hakkı	29
3.3.3 Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı	30
3.3.4 Vize	30
3.3.5 İşçilerin Serbest Dolaşımı	30
3.3.6 Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu	31
3.3.7 Polonya'nın Değişen Müzakere Pozisyonu	32
3.4 Sonuç	35
BÖLÜM: IV - TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNDE KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMI KONUSU VE TÜRKİYE'NİN DURUMU	37
4.1 Kısa Bilgi	37
4.1.1 1/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	38
4.1.2 3/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	40
4.2 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporunda Kişilerin Serbest Dolaşımı	42
4.3 Konu Başlıklarına Göre Müzakere Pozisyonu Hakkında Bilgiler	44
4.3.1 Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması	44
4.3.2 İkamet Hakkı	47
4.3.3 Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı	50
4.3.4 Vize	51
4.3.5 İşçilerin Serbest Dolaşımı	52
4.3.6 Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu	57
4.4 Ankara Antlaşması- Katma Protokol- Ortaklık Konseyi Kararlarının Müzakerelere Yansıması	61

4.5 Hizmetler ve Kamu Alımları Müzakereleri Bağlamında İşçilerin Serbest Dolaşım Hakkı	63
SONUÇ	66
KAYNAKÇA	69
EKLER	71
Ek: 1- Taşınmaz Mal Edinimi Konusunda Türkiye ile Arasında Karşılıklı Bulunan ve Bulunmayan Ülkeler	71
Ek: 2- Hukuki Metinlere İlişkin Tablolar	76
Ek.2.1 Temel Hukuki Metinler	76
Ek.2.2 İlgili Ortaklık Konseyi Kararları	77
Ek.2.3 Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporları .	80
Ek.2.4 İlgili ATAD Kararları	81
Dizin	83

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: İlgili Tarafların Müzakere Sürecindeki Yeri	4
Tablo 2: Üyelik Süreci	9
Tablo 3 :Almanya ve Avusturya'da Sınırlama Getirilebilecek Sektörler	13
Tablo 4 :Mesleki Yeterliklerin Başka Ülkelerde Tanınması Prosedürü	17

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AT	Avrupa Topluluğu
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
OKK	Ortaklık Konseyi Kararı
COREPER	Daimi Temsilciler Meclisi
GATS	Hizmet Ticareti Genel Anlaşması
UP	Ulusal Program
KOB	Katılım Ortaklığı Belgesi
EURES	European Employment Services
YİSK	Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun
ICAO	Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
ECR	European Court Reviews

GİRİŞ

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında kişilerin serbest dolaşımının sağlanması Ankara Anlaşması¹ ile öngörülen bir süreç olmakla birlikte, bugüne değin taraflar arasında bu alanda kayda değer bir gelişme sağlanamamıştır.

Ortaklık Konseylerinin² aldıkları kararlar sonucunda halihazırda AB üyesi ülkelerden birinde yasal olarak çalışmakta olan Türk vatandaşlarına ve yakınlarına yönelik bir takım kazanımlar elde edilmiş olmasına rağmen³, serbest dolaşım bağlamında Türkiye'den Avrupa Birliği üyesi bir ülkeye çalışmak üzere gitmek isteyen Türk Vatandaşları açısından henüz hiçbir ilerleme kaydedilememiştir.

AB üyesi ülkelerden birinde yaşayan bir Türk vatandaşının Katma Protokolün 36 ncı maddesine dayanarak Türkiye ve Avrupa Toplulukları arasında işçilerin serbest dolaşımının 1986 yılından itibaren otomatik olarak başlaması gerektiği yönündeki iddiası, 12/86 sayılı Avrupa Topluluğu Adalet Divanı(ATAD) (Demirel Davası) Kararı⁴ ile kabul görmemiş ve ATAD bu kararında yine Katma Protokole dayanarak "Serbest Dolaşımın ancak Ortaklık Konseyinin bu yönde bir karar alması ile" mümkün olabileceğini dolayısı ile Türkiye ile Avrupa Toplulukları arasında işçilerin serbest dolaşımının henüz mümkün olmadığını belirtmiştir.

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde Türkiye'nin diğer aday ülkeler ile aynı şartlar altında aday olacağı ve üyelik için diğer aday ülkeler ile aynı kriterleri yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu ifadeden Türkiye ve Avrupa Toplulukları arasında işçilerin serbest dolaşımının gerçekleştirilebilmesi için artık Ankara Antlaşması ve Katma Protokolün yanında diğer aday ülkelere şart koşulan, Kişilerin Serbest Dolaşımı, Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması, Vatandaşlık Hakları, Vize ve Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Koordinasyonu konularında AB mevzuatlarına uyum sağlanması gerektiği ve gerekirse Üyelik Müzakereleri sonucunda "kişilerin serbest dolaşımı" konusunda "geçiş süresi" uygulanacağı anlaşılmaktadır.

---

¹ 17.11.1964 tarih ve 11858 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

² Ankara Anlaşması ile Ortaklık rejiminin uygulanmasını ve gittikçe gelişmesini sağlamak için Ortaklık Konseyi kurulmuştur. Ortaklık Konseyinin görev ve yetkileri, çalışma esasları Ankara Anlaşmasının 22-25 nci maddeleri arasında belirlenmiştir. Ortaklık Konseyi Kararları için : http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/okk_tur.pdf

³ 1/80 ve 3/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararları. Bu kararlar iv. Bölümde detaylı olarak incelenmiştir.

⁴ ATAD Kararları için: <http://curia.eu.int/en/content/juris/index.htm>

2001 yılı İlerleme Raporunda Avrupa Komisyonu bu alandaki mevzuatın düzenlediği konularda -mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması, vatandaşlık hakları, işçilerin serbest dolaşımı ve sosyal güvenlik politikalarının koordinasyonu- herhangi bir gelişme tespit edememiş ve işçilerin serbest dolaşımı konusunda taraflar arasında istişarelerde bulunulmasına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.⁵

Bu tezin I. Bölümünde; AB genişleme stratejisinin bir aracı olan “müzakereler” konusu incelenecek, II. Bölümünde Kişilerin Serbest Dolaşımı konusunun içeriğini oluşturan hususlar hakkında açıklamalarda bulunulacak, III. Bölümünde AB’ye yeni üye olan Çek Cumhuriyeti ve Polonya’nın müzakere sürecinde Kişilerin Serbest Dolaşımı başlığı altında yürüttüğü müzakere pozisyonu anlatılacak, IV. Bölümde ise Ankara Antlaşmasından bu yana Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkileri çerçevesinde Kişilerin Serbest Dolaşımı konusunda kat edilen gelişmeler açıklandıktan sonra müzakerelerin başlaması halinde Türkiye’nin bu konudaki durumu hakkında bilgi verilecektir.

---

⁵ 2001 yılı İlerleme Raporu: <http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/rapor2001.pdf>

BÖLÜM: I- ADAY ÜLKELERLE MÜZAKERELER

1.1. Müzakereler

Aday ülkeler için öngörülen mevcut uygulama henüz müzakere sürecine başlanmamış olmakla birlikte, Türkiye için nasıl bir politika izlenebileceği konusunda yol gösterici unsurlar içermektedir.

1989 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin 1990 yılında Malta'nın, 1993 yılında Polonya ve Macaristan'ın, 1994 yılında Romanya, Estonya, Litvanya Slovakya, Letonya ve Bulgaristan'ın, 1995 yılında Çek Cumhuriyeti'nin ve 1996 yılında ise Slovenya'nın Avrupa Birliğine tam üyelik için Avrupa Birliği Konseyi'ne resmi başvuru yapmalarının ardından Avrupa Birliği Konseyi 1997 yılında Lüksemburg'da toplanan Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları zirvesinde "müzakere usulleri"⁶ hakkında bir karara varmış ardından Avrupa Komisyonu da yayınladığı "Gündem 2000"⁷ başlıklı Rapor ile genişlemenin mali ve idari çerçevesini çizmiştir.⁸

Lüksemburg Zirvesinde alınan karar uyarınca 1998 yılında ise Macaristan, Polonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Güney Kıbrıs –Rum Yönetimi ile katılım müzakereleri başlamış ardından 1999 Helsinki Zirvesinde Romanya, Slovakya, Litvanya, Letonya , Bulgaristan ve Malta ile üyelik müzakerelerinin başlaması için karar alınmıştır.

1997 yılında Lüksemburg'da gerçekleştirilen Zirvede⁹ alınan karar uyarınca aday ülkeler ile müzakerelerin iki aşamalı olarak gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. İlk aşamada üye ve aday ülkelere bakanların katılımıyla gerçekleşen hükümetler arası toplantılarda temel pozisyonlar ve stratejiler çerçevesinde siyasi konular ele alınmaktadır. Teknik düzeyde yürütülen müzakereler ise, AB Daimi Temsilcileri ile(COREPER) aday ülke baş müzakerecisi başkanlığındaki müzakere heyetleri arasında yapılmaktadır.

Avrupa Komisyonu her bir müzakere başlığı için ayrı müzakere belgesi hazırlayarak Avrupa Birliği Konseyine sunmaktadır. Pozisyon belgesi hem Avrupa Birliği Konseyi içinde

⁶ 1996 Lüksemburg zirvesi sonuçlarının ekleri için http://www.europarl.eu.int/enlargement/cu/agreements/pdf/101297c_en.pdf

⁷ Gündem 2000 için bakınız: www.abgs.gov.tr/dokumanlar/agenda2000.htm

⁸ <http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/> (17.03.2004)

⁹ <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>

hem de üye ülkelerin ilgili makamlarınca incelenir, bu sürecin sonucunda oluşan metin Avrupa Konseyinde oybirliği ile kabul edilerek müzakerelerde Avrupa Birliğinin pozisyonu olarak sunulmaktadır.

Müzakere sürecinde Avrupa Birliğinin ilgili tarafları ve bu süreçteki yerleri alttaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo: 1- İlgili Tarafların Müzakere Sürecindeki Yeri

Üye Ülkeler	Müzakerelerde taraftır. Müzakere pozisyonunun hazırlanması ve onaylanması sürecinde yer alırlar. Katılım Antlaşmasını onaylarlar.
Avrupa Birliği Konseyi	Müzakere pozisyonunu onaylar, Dışişleri Bakanları ya da temsilcileri ile Hükümetlerarası Konferanslar yolu ile müzakereleri yürütür, Konseyin Genişleme Grubu müzakereleri tartışır.
Avrupa Komisyonu	Müzakere pozisyonu önerisinde bulunur, aday ülkelerde “tarama” sürecini yapar, müzakereler sırasında ortaya çıkan teknik sorunları çözer, uzmanlık ya da danışma gerektiren konularda toplantılar düzenler.
Avrupa Parlamentosu	Katılım Antlaşmasının son metnini oyçokluğu ile onaylar.
Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesi	Genişleme sürecinin istihdam, iş hayatı ve bölgesel yönetim gibi etkileri konusunda Avrupa Birliği Konseyine görüş bildirir
Avrupa Birliği Üyesi Ülke vatandaşları	Genişleme ile ilgili referandumlarda oy kullanırlar.

1.2. Genişleme Genel Müdürlüğü

Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü müzakerelerde çok önemli rol oynamaktadır. Genişleme Genel Müdürlüğünde her aday ülkeden sorumlu bir takım bulunmaktadır.¹⁰ Genişleme Genel Müdürlüğü genişlemeden sorumlu Komisere raporlar hazırladığı gibi Genişleme Genel Müdürü Avrupa Komisyonu adına baş müzakereci görevini de yürütmektedir. Ükelere göre belirlenen dikey yapılanmanın yanı sıra her takım kendi içinde müzakere başlıklarına göre yatay bir yapılanmaya da sahiptir. Genişleme Genel Müdürlüğünün temel görevleri şunlardır:

- a)Tarama sürecini koordine etmek ve yürütmek,
- b)Taslak AB ortak pozisyonu hazırlamak,
- c)Müzakereler ile ilgili taslak resmi aktitler hazırlamak,
- d)Genişleme konusunda Avrupa Birliği Konseyinde Avrupa Komisyonunu temsil etmek,
- e)Genişleme ve müzakere süreci ile ilgili teknik konuları koordine etmek.

1.3. Müzakere Süreci

2001 yılında Laeken Zirvesinde¹¹ Avrupa Komisyonu Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Estonya, Letonya ve Macaristan ile müzakerelerin 2002 yılında sona erdirilebileceğini belirtmiş ardından 2002 yılında Kopenhag Zirvesinde Avrupa Birliği Konseyi bu 10 ülke ile müzakerelerin kapandığını ve 10 ülkenin 2004 yılında üye olabileceklerini bildirmiştir.

16 Nisan 2003 tarihinde Atina Zirvesinde bu 10 ülke ile Katılım Antlaşması¹² imzalanmıştır.

---

¹⁰ Genişleme Genel Müdürlüğü ile ilgili daha detaylı bilgi için http://europa.eu.int/comm/enlargement/index_en.html

¹¹ Laeken Zirvesi Sonuçları için http://europa.eu.int/comm/laeken_council/index_en.htm

¹² Katılım Antlaşmasının tam metni için bakınız: http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/index.htm

Müzakere süreci ana hatları ile 4 bölüme ayrılmaktadır. Bunlar:

- 1) Her aday ülkenin hangi koşullar altında AB üyesi olabileceğinin belirlendiği dönem,
- 2) Her aday ülkenin AB müktesebatını hangi hangi takvime göre ve hangi koşullar altında üstleneceğinin belirlendiği dönem,
- 3) Aday ülkelerin AB müktesebatının uyumlaştırılması ve uygulanması bakımından ne aşamada olduğunun belirlendiği dönem,
- 4) Aday ülkelere bazı konularda kapsam ve süre bakımından geçiş dönemlerinin verildiği dönem.

Müzakerelerin ilk aşaması olan “*tarama*” sürecinde AB müktesebatı ile aday ülke mevzuatı arasındaki farklılıklar belirlenir, Müktesebatın iç hukuka aktarımında karşılaşılabilecek sorunlar ortaya konur, Müzakerelerin başlatılacağı konu başlıkları saptanır, AB müktesebatının etkili bir biçimde uygulanması için gerekli idari yapıların oluşturulması ya da varolan yapıların güçlendirilmesiyle ilgili çalışmalar şekillenir.

Tarama süreci sonrasında, aday ülkenin her müzakere başlığı için hazırladığı “Pozisyon Belgeleri” Komisyona iletilir. Komisyon Topluluk yetkisi altındaki alanlarda “Ortak Pozisyon Taslağı” hazırlar ve üye devletlerin onayına sunar. Avrupa Birliği Konseyi tarafından oybirliği ile kabul edilen “Ortak Pozisyon Belgesinin” aday ülkeye sunulması ile ilgili başlık müzakere edilmeye başlanır.

1.4. Müzakere Usullerinin Hukuki Yapısı

AB ve 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği’ne üye olan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ve Kıbrıs ve Malta arasında yürütülen müzakerelerin temel çerçevesi, 1997 yılında Lüksemburg’da gerçekleştirilen Zirve Kararlarıdır. Zirve Sonuçlarının eklerinde¹³ müzakere belgelerinin nasıl hazırlanacağı, müzakerelere kimin başkanlık edeceği, müzakerelerin sekreteryası, müzakerelerin masraflarının kimler tarafından karşılanacağı gibi ayrıntılı hükümler yer almaktadır. Eklerde Dönem Başkanlığına 1992¹⁴,de ki genişleme örnek alınarak

¹³ 1996 Lüksemburg Zirvesi Sonuçlarının ekleri için http://www.europarl.eu.int/enlargement/cu/agreements/pdf/101297c_en.pdf

¹⁴ 1992 yılında başlayan genişleme süreci sonunda Avusturya, İsveç ve Finlandiya 1 Ocak 1995 yılında Avrupa Birliği üyesi olmuştur.

3 görev verilmiştir. Dönem başkanı yine bu eklerde belirlenen kurallar uyarınca müzakerelerin açılış bildirimini hazırlayacak, müzakere sürecinde AB'nin kendi iç yapılanmasını eklerde belirlenen şekilde yürütecek ve aday ülkelerle müzakereleri yine bu eklerde belirlenen usuller temelinde yürütecektir.

Müzakerelerin başlangıç bildiriminde AB'nin tarihsel gelişimi, temel prensipleri, aday ülkeler ile olan gelişmelerin özeti ve aday ülkelerin AB mevzuatını üyelikten önce uyumlaştırmaları gerektiğinin belirtilmesi gerekmektedir.

Lüksemburg Zirvesi Sonuçlarının eklerinde müzakere sürecinde hem AB'nin kendi iç yapılanmasının nasıl olacağı hem de aday ülkeler ile müzakerelerin çerçevesi ve usulleri belirlenmiştir.

Buna göre müzakereler AB içinde her sorun için her seviyede tek bir prosedüre göre yürütülecektir. Katılım müzakerelerinde ortaya çıkan sorunlar için "ortak pozisyonu" Konsey belirleyecektir. Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası ve Adalet ve İçişleri alanlarının dışında kalan alanlarda Komisyon ortak pozisyonla ilgili öneriler hazırlayacaktır. Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası ve Adalet ve İçişleri alanlarında ise müzakere pozisyonu Dönem Başkanlığı üye ülkeler ve Komisyonun işbirliği ile hazırlanacaktır.

Daimi Temsilciler Meclisi (COREPER) Konseyin müzakere pozisyonunun hazırlanmasından sorumludur. Dönem Başkanlığı AB tarafında her seviyede müzakerelere başkanlık edecektir. AB'nin müzakere pozisyonu Dönem Başkanlığı tarafından ele alınacak, Konseyin gerekli gördüğü durumlarda Komisyon bu görevi yerine getirecektir.

Aday ülke ile yürütülen müzakereler esnasında bir "başkan" belirlenmeyecektir. Ancak rutin işlerin yürütülmesi, açılış gibi konularda karışıklığın önlenmesi için ev sahibi taraf olarak AB delegasyonu başkanı bu görevleri yürütecektir.

Müzakerelerin yılda kaç defa Bakanlar düzeyinde, kaç defa daha farklı düzeylerde yapılacağına iki tarafın onayı ile karar verilecektir.

Müzakereler Brüksel'de yapılacaktır. Ancak Nisan, Haziran ve Ekim aylarında bakanlar seviyesinde gerçekleştirilecek müzakereler Lüksemburg da yapılacaktır.

Müzakerelerin sekretaryası Avrupa Birliği Konseyi Genel Sekreterliğince yapılacaktır.

Her taraf kendi ulaşım, konaklama ve iaşe giderlerini kendisi karşılayacaktır. Ancak müzakerelerin gerçekleştirileceği salon masrafları AB tarafından karşılanacaktır.¹⁵

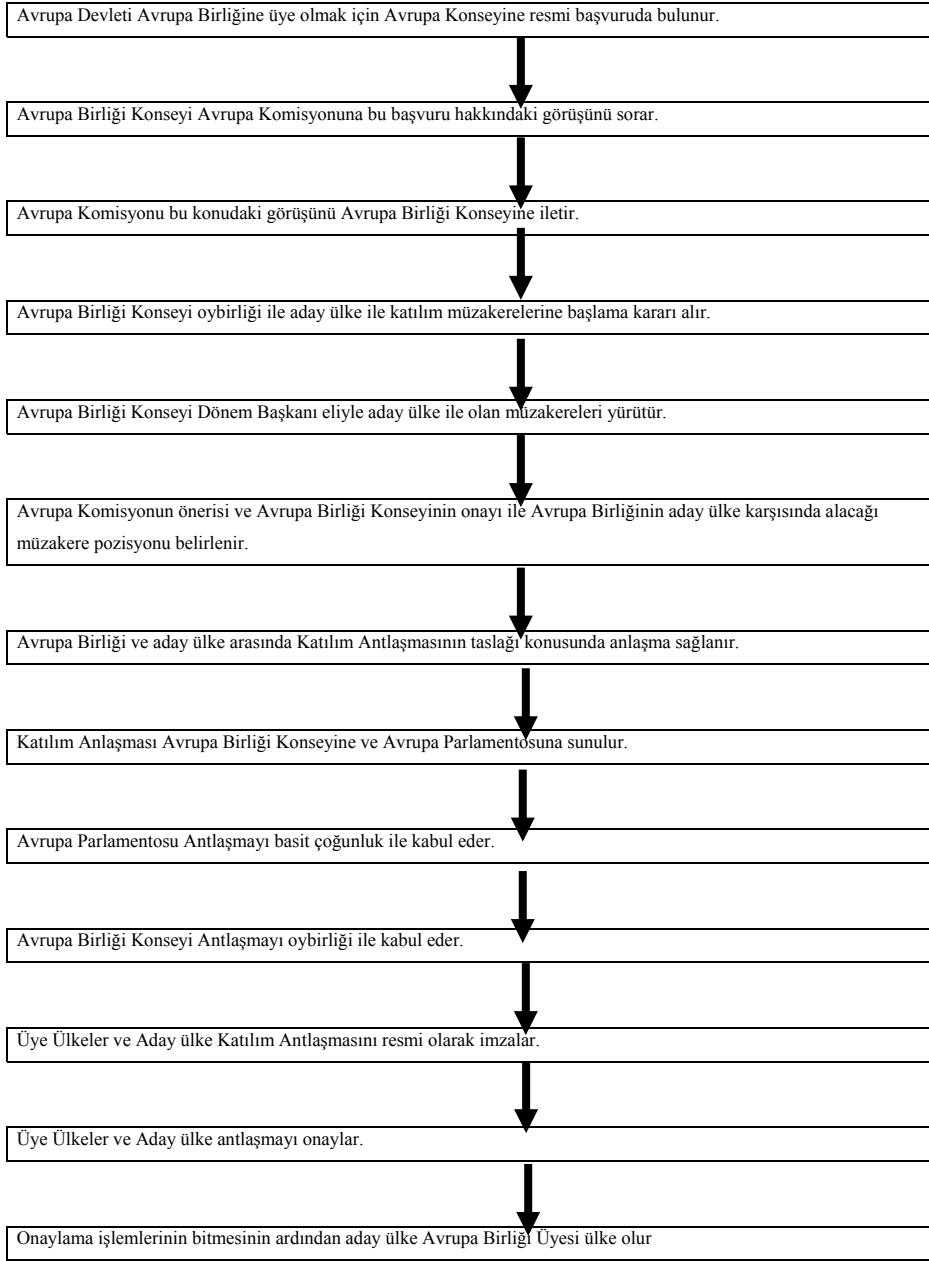
---

¹⁵ 1996 Lüksemburg Zirve Sonuçlarının ekleri için http://www.europarl.eu.int/enlargement/cu/agreements/pdf/101297c_en.pdf

Tablo: 2-. Üyelik Süreci

ÜYELİK SÜRECİ

1.5. Müzakerelerde Geçiş Süreleri

Geçiş dönemi ve/veya derogasyon talep edilmesi, bazı konularda aday ülke ve/veya AB, mevzuatın üstlenilmesi ve/veya uygulanmasını belli bir zaman dilimine yaymak isteyebilir ya da derogasyon talebinde bulunabilir. Geçiş dönemi ve/veya derogasyon taleplerinin gerekçelerinin ayrıntılı olarak sunulması gerekir¹⁶(Düzenleyici Etki Analizi).

Geçiş dönemi ve/veya derogasyon konusunda mutabakat sağlanan konu başlıkları “şartlı” olarak kapatılır ve AB bu başlıklara dönme hakkını muhafaza eder.

Aday ülkeler ile AB üyesi ülkeler arasında imzalanan Katılım Antlaşması¹⁷ bazı konularda “geçiş süreleri” öngörmüştür. Bu geçiş süreleri üye ülkelerin genişleme sonucunda aday ülkelerin AB üyesi olması sonucu uğrayabileceği zararlardan koruma amacı öngördüğü gibi bazı durumlarda aday ülkenin henüz hazır olmadığı düşünüldüğü alanlarda aday ülke lehine koruma anlamına da gelmektedir. Örneğin, çevre konusunda aday ülkelerin AB mevzuatını üstlenebilmesi için bir çok altyapı yatırımı gerektirdiği ve bunun hem zaman alacağı hem de mali külfetinin olduğu düşünüldüğünde bazı konularda aday ülkelere geçiş süreci tanınmıştır.

Aday ülkelerin en çok geçiş süreci talep ettikleri konu başlıkları: Malların Serbest Dolaşımı, Rekabet Politikası, Taşımacılık Politikası, Vergilendirme, Enerji, Sosyal Politikalar ve İstihdamdır.

Aday ülkelerin uyumlaştırmakta en zor çok zorlandığı konular ise: Tarım, Çevre, Adalet ve İşçileri ve Kişilerin Serbest Dolaşımı konularındır.

---

¹⁶ Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Free Movement For Persons – A Practical Guide For An Enlarged European Union” isimli rapor. <http://europa.eu.int/comm/enlargement/docs/index.htm>

¹⁷ http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/pdf/

1.6. Kişilerin Serbest Dolaşımında Aday Ülkelere Verilen Geçiş Süreleri

AB, aday ülkelerden Malta ve Kıbrıs'tan geçiş süresi talep etmemiştir. Malta ve Kıbrıs dışındaki bütün aday ülkeler için benzer bir yaklaşım gösterilmiş ve tanınan geçiş süreleri aşağıdaki temellere dayanmıştır:¹⁸

- Katılımdan sonraki ilk 2 yıl, mevcut üye ülkeler, yeni üye ülkelere Topluluğun serbest dolaşım kuralları yerine kendi ulusal kurallarını uygulayacaktır.
- Bu süre zarfında, biri katılımdan sonraki 2. yıl dolmadan otomatik olarak yapılan, diğeri ise yeni üye ülkenin isteğine bağlı olarak daha kapsamlı yapılacak olan gözden geçirme prosedürleri mevcuttur. Söz konusu prosedür kapsamında Komisyon rapor hazırlayacaktır. Ancak müktesebatı uygulayıp uygulamama kararı esas olarak üye ülkelere bırakılmıştır.
- Geçiş süresi 5 yıl sonunda bitmelidir. Ancak iş piyasalarında ciddi sıkıntı ya da böyle bir tehlike bulunan üye ülkeler için geçiş süresi 2 yıl daha uzatılabilir.
- 7. senenin sonuna kadar üye ülkeler tarafından korumacı tedbirler uygulanabilir.

Üye ülke iş piyasalarının, Katılım Antlaşmasının imzalandığı tarihteki mevcut durumdan daha fazla kısıtlanamayacağı, geçiş süresi düzenlemeleri içinde yer alan bir husustur. Bir diğer husus ise mevcut üye ülkelerin AB dışından işçiler yerine yeni üye ülke vatandaşlarına öncelik tanıyacak olmasıdır.

Geçiş süresi düzenlemeleri kapsamında, mevcut üye ülkelerden birinde yasal olarak yerleşmiş ve çalışmakta olan yeni üye ülke vatandaşlarının hakları korunmuştur. Aile bireylerinin hakları da daha önceki katılım süreçlerindeki uygulamalara uygun şekilde düzenlenmiştir.

---

¹⁸ Bu bilgiler Avrupa Birliği Üyesi ülkeler ile yeni üye olan ülkeler arasında imzalanan Katılım Antlaşmasından alınmıştır. Katılım Antlaşmasının tam metinleri için http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/pdf/4_final_act/

Katılım Antlaşmasında yer alan deklarasyona göre, aday ülkelerin müktesebat uyumunu hızlandırmak amacıyla, mevcut üye ülkeler ulusal mevzuatları kapsamında aday ülke vatandaşlarının iş piyasalarına erişimlerini daha fazla sağlamak için çaba gösterecektir.

Kıbrıs dışındaki aday ülkelerle mevcut üye ülkeler arasında mütakabiliyet ilkesi kabul edilmiştir. Yani mevcut üye ülkelerden bir AB vatandaşı yeni üye olacak ülkelere birinde çalışmak isterse bazı kısıtlamalarla karşılaşabilir. AB, ayrıca yeni üye olacak ülkelerin birbirlerine karşı korumacı tedbirler uygulama olanağını da kabul etmiştir. Ancak Malta dışında bu tür bir geçiş süresi talebinde bulunan aday ülke olmamıştır.

AB'ye katılımdan sonra iş piyasasının diğer üye ülkelerden büyük çaplı işçi akımına uğrayabileceği düşünülen Malta için 7 senelik koruyucu tedbirler kabul edilmiştir. Ayrıca, Katılım Antlaşmasına eklenen ortak bir deklarasyon ile, Malta'nın AB'ye katılımının işçilerin serbest dolaşımı alanında zorluklara yol açması durumunda, bu ülkenin Topluluk kurumlarına başvurabileceği belirtilmiştir.

Kıbrıs için AB tarafından da Kıbrıs tarafından da geçiş süresi talebinde bulunulmamıştır.

Avusturya ve Almanya, hizmetlerin sınır ötesi sunumundan doğabilecek ve iş piyasalarının bazı hassas sektörlerinde oluşan ya da oluşabilecek ciddi sıkıntılara ya da böyle bir tehdide karşı ulusal tedbirler uygulama hakkına sahip olacaktır. Bu hak kapsamında Almanya ve Avusturya'nın sınırlama getirebileceği sektörler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo: 3-: Almanya ve Avusturya'da sınırlama getirilebilecek sektörler

Almanya'da

Sektör	NACE kodu-aksi belirtilmediği takdirde
İnşaat ve ilgili alanlar	45.1'den 45.4'e kadar 96/71/EC sayılı Direktifin Ekinde sıralanan faaliyetler
Endüstriyel arıtma (industrial cleaning)	74.70 Endüstriyel arıtma (industrial cleaning)
Diğer hizmetler	78.87 İç mimarların faaliyetleri

Avusturya da

Sektör	NACE kodu-aksi belirtilmediği takdirde
Bahçıvanlık hizmetleri	01.41
Taş işçiliği (kesme,şekil verme)	26.7
Metal işçiliği	28.11
İnşaat ve ilgili alanlar	45.1'den 45.4'e kadar 96/71/EC sayılı Direktifin Ekinde sıralanan faaliyetler
Güvenlik hizmetleri	74.60
Endüstriyel arıtma (industrial cleaning)	74.70
Ev hemşireliği	85.14
Yatılı olmayan sosyal hizmetler	85.32

BÖLÜM: II- KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMINDA KONU BAŞLIKLARI

2.1. Kişilerin Serbest Dolaşımında Konu Başlıkları

Aday Ülkeler ile AB üyesi ülkeler arasında yürütülen Katılım Müzakerelerinin Kişilerin Serbest Dolaşımı başlığı altında yürütülen bölümü 6 alt konuya bölünmüştür.¹⁹

Bunlar:

- 1) Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması,
- 2) İkamet Hakkı,
- 3) Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı,
- 4) Vize,
- 5) İşçilerin Serbest Dolaşımı,
- 6) Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu,

konularıdır.

İşçilerin Serbest Dolaşımı konusu ilerleyen zamanlarda öğrencileri, emeklileri, işçilerin aile bireylerini de kapsar bir hale geldiği için konu “Kişilerin Serbest Dolaşımı” adı altında incelenmeye başlamıştır.

Aşağıda incelenecek olan konulara ilişkin mevzuatlar Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü Teknik Destek ve Bilgi Değişimi Ofisi (TAIEX) tarafından sunulan İlerleme Veri Tabanından (Mevzuat Uyumu Veri Tabanından) alınmıştır.²⁰

2.2. Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması

Avrupa Topluluğunun mevcut sisteminde 8 meslek grubu için ayrı bir sistem bulunmakla beraber bu meslek gruplarının dışında kalan meslekler için “genel bir sistem” bulunmaktadır. Ancak Toplulukta “Topluluk Mevzuatının sadeleştirilmesi” çalışmaları çerçevesinde Avukatlık mesleği dışında yer alan tüm meslekleri kapsayacak olan bir mevzuatın çalışmaları bitirilmek üzeredir.

¹⁹ <http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/chapters/chap2/index.htm>

²⁰ İlerleme veri tabanı için http://www.euturkey.org.tr/abportal/PDB/PDB_SCR_liste.htm

²¹ http://europa.eu.int/comm/internal_market/qualifications/future_en.htm

Mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması konusunda, karşılıklı tanınmanın gerçekleşebilmesi için, eczacılık, mimarlık, diş hekimliği, doktorluk, pratisyen hekimlik, hemşirelik, ebelik ve veteriner hekimlik meslekleri için Toplulukça benimsenen asgari eğitim şartlarının yerine getirilmiş olması gerekmektedir.

Bunların dışında kalan meslekler için mevcut, “genel sistem” olarak ifade edilen sistemde iki Avrupa Topluluğu Direktifi yer almaktadır. Bunlardan ilki olan 89/48/AT en az üç yıl süreli bir yüksek okulun bitirilmesi sonucu elde edilen mesleki niteliklerin, 92/51/AT ise üç yıldan daha az süreli bir eğitimin sonucu elde edilen mesleki niteliklerin karşılıklı tanınmasını düzenlemektedir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere hali hazırda Topluluk tarafından son çalışmalarını yapılmakta olan direktif taslağı avukatlık mesleği dışında kalan tüm meslekler için “tek bir direktif”i yürürlüğe koymayı amaçlamaktadır.

Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması sistemi şu şekilde işlemektedir:

Başka bir üye ülkede çalışmak isteyen bir üye devlet vatandaşı o ülkede ki yetkili kuruma müracaat eder. Eğer sahip olduğu meslek sektörel direktiflerin kapsamında yer alan bir meslek ise mesleki niteliğini kazandığı öğrenim sonucu aldığı belgeyi yetkili makama sunar ve mesleki niteliği otomatik olarak tanınır.²²

Eğer sahip olduğu meslek sektörel bir direktifle düzenlenmiyorsa başvuru sahibi “Genel Sistem” olarak nitelendirilen sistem çerçevesinde başvurusunu yapar. Eğer çalışmak istediği meslek alanı o üye ülkede herhangi mevzuat ile düzenlenmemişse sahip olduğu mesleği herhangi bir kısıtlama ile karşılaşmadan icra eder.

Eğer sahip olduğu meslek o ülkede ulusal bir mevzuat ile düzenlenmişse o ülkedeki yetkili kuruluş başvuranın mesleki niteliklerini gösteren belgeyi kendi ulusal düzenlemeleri ile karşılaştırır. Bu karşılaştırma sonucu önemli bir farklılık ortaya çıkmazsa başvuru sahibi mesleğini icra edebilir.

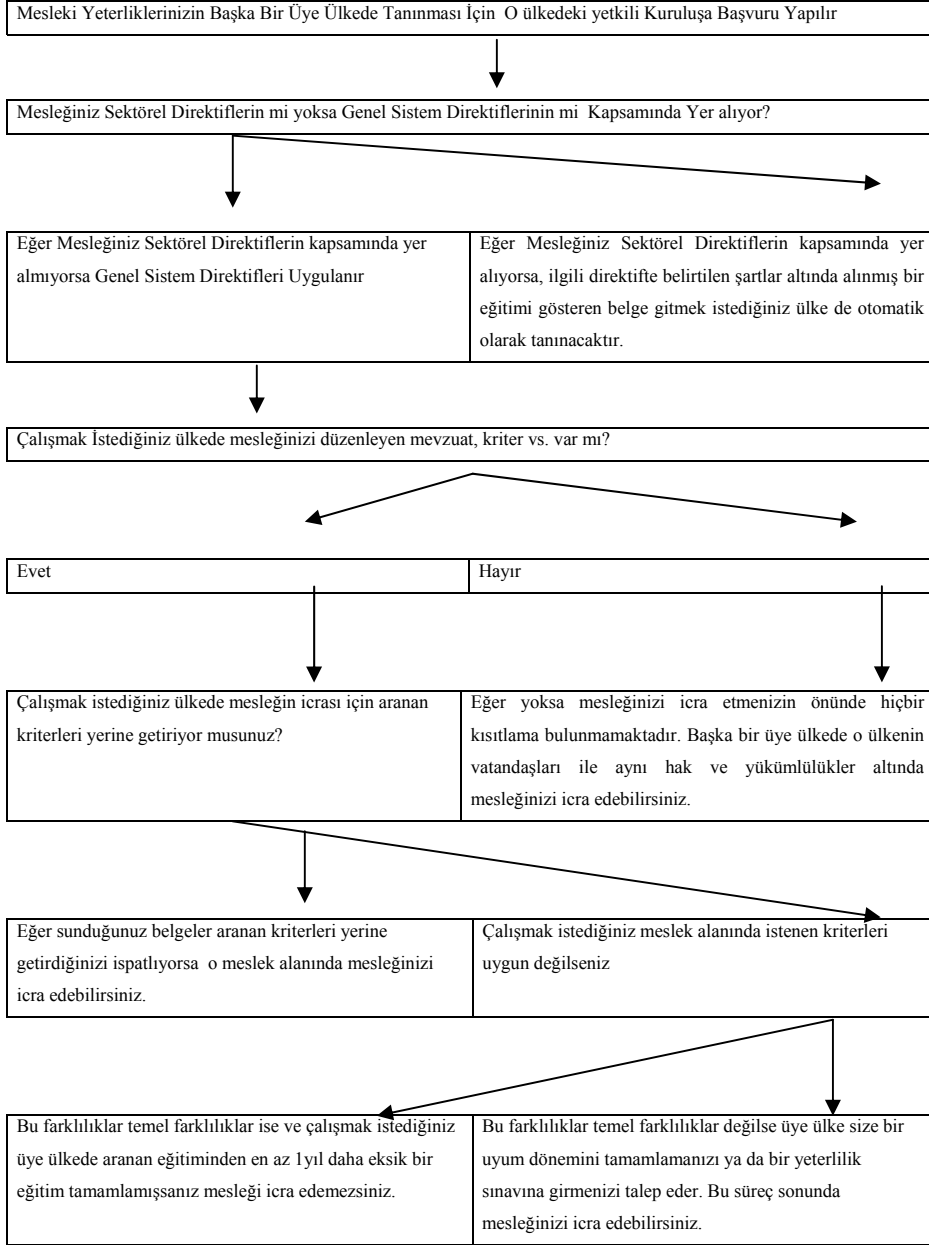
---

²² Communication From The Commission, Free movement of workers – Achieving the Full Benefits and Potential, Brussels, 11.12.2002,COM(2002) 694 final

İnceleme sonucu telafi edilemeyecek bir farklılık ortaya çıkarsa (alınan eğitimin o ülkede gerekli kılınan eğitimden en az 1 yıl eksik olması gibi) başvuru sahibine çalışma izni verilmez. Eğer başvuru sahibinin mesleki nitelikleri o ülkede gerekli kılınan kriterlere göre bazı eksiklikler içeriyorsa ve bu eksikliklerin giderilebileceği düşünülüyorsa başvuru sahibi bir uyum süresi ya da yeterlilik sınavı sonucu çalışma izni alır.

Tablo: 4- Mesleki Yeterliklerin Başka Ülkelerde Tanınması Prosedürü

2.3. İkamet Hakkı

İkamet Hakkı ile ilgili olarak 9 adet Topluluk Mevzuatı bulunmaktadır.²³ Bunlar :

1. İkamet Hakkı ile ilgili 90/364/AT sayılı Direktif;
2. Kendi adına ya da başkasının yanında çalışırken mesleki faaliyetlerini sona erdirenlerin ikamet hakkı ile ilgili 1251/70 sayılı Konsey Tüzüğü;
3. Kendi adına ya da başkasının yanında çalışırken mesleki faaliyetlerini sona erdirenlerin ikamet hakkı ile ilgili 90/365/AT sayılı Direktif;
4. Öğrencilerin ikamet hakkı ile ilgili 93/96/AT sayılı Direktif;
5. Topluluk içinde iş kurma ve hizmet sunumu ile ilgili serbest dolaşım ve ikamet hakkı önündeki engellerin kaldırılması konusunda 73/148/AT sayılı Direktif;
6. Üçüncü ülkelerden gelenlerin ikamet ve dolaşım haklarının kamu güvenliği, genel sağlık ve kamu düzeni çerçevesinde koordinasyonu ile ilgili 64/221/AT sayılı direktif;
7. Üçüncü ülkelerden gelenlerin ikamet ve dolaşım haklarının kamu güvenliği, sağlığı ve düzeni çerçevesinde koordinasyonu ile ilgili 64/221/AT sayılı Direktif in kapsamının genişletilmesi ile ilgili 72/194/AT sayılı Direktif.
8. Kendi adına çalışanları çalışmayı bıraktıktan sonra o ülkede kalma hakkı ile ilgili 75/34/AT sayılı Direktif.
9. Göçmen işçilerin bir üye ülkeye girme ve ikamet hakkı ile ilgili 68/360 sayılı Konsey Direktifi.Yukarıda sıralanan Topluluk mevzuatları direktiflerde belirtilen kişilerin ve ailelerinin ikamet izinlerinin verilmesi ile ilgili hükümler taşımaktadır.

90/364/AT sayılı direktif ikamet hakkının genel çerçevesini çizmekte, 90/365/AT ve 90/366/AT sayılı Direktifler ise bu mevzuatlarca kapsanan kişi gruplarının ikamet haklarını düzenlemektedir. 90/365/AT²⁴ sayılı direktifte ikamet hakkı iş bulmak ya da ekonomik bir faaliyette bulunmak şartlarına bağlanmamıştır. Bu direktifin birinci maddesi ikamet hakkına sahip olabilme şartlarını düzenlemiştir. Buna göre: “ikamet ettikleri süre boyunca çalışılan üye ülkenin sosyal güvenlik sistemine yük getirmeyecek miktarda sakatlık, erken emeklilik,

²³ 29 Nisan 2004 tarihli Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayımlanan 2004/38/AT sayılı Konsey Direktifi 64/221/AT, 68/360/AT, 72/194/AT, 73/148/AT, 75/34/AT, 75/35/AT, 90/364/AT, 90/365/AT sayılı Konsey Direktiflerini yürürlükten kaldırmıştır. Bu direktifin yayım tarihi olan 29 Nisan 2004 tarihinden başlamak kaydı ile 2 yıl boyunca eski direktiflerin uygulanmasına devam edilecek , 2 yıl sonra 2004/38/AT bu direktiflerin yerine geçecektir.

²⁴ Özdemir,S. Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde İşçilerin Serbest Dolaşımı,Ankara,1999, DPT Uzmanlık Tezi,sf.38.

yaşlılık, iş kazası ya da meslek hastalığı yardımlarından yararlanan üye ülke vatandaşı işçiler ve aile bireyleri tam teşekküllü sağlık sigortası kapsamında olmaları halinde ikamet hakkına sahiptir.

1251/70/AT sayılı Konsey Tüzüğü ise 90/365/AT sayılı Direktiften farklı olarak yalnızca daha önceden çalışılmış bulunan ülkedeki ikamet hakkını düzenlemektedir.

64/221/AT sayılı Direktif yabancıların dolaşım ve ikametlerine ilişkin kamu güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlık nedeni ile alınan özel tedbirlerin koordinasyonu ile ilgilidir. Bu Direktif, ücretli ve ya bağımsız çalışan ve bir üye devlette ikamet eden veya diğer bir üye devlete giden ya da üye devletlerde faaliyet gösterdikten sonra ikamete devam eden kişileri, eşlerini ve aile bireylerini kapsamaktadır. Direktife göre dolaşım ve ikamet konusunda uygulanacak kısıtlamalar, ilgilinin kişisel durumuna dayandırılmalı ve daha önceki cezai mahkumiyetler sebebi ile bu tedbirler uygulanmamalıdır.

68/360/AT sayılı Direktif, göçmen işçilerin bir üye ülkeye girme ve ikamet hakkını ayrıntılı bir şekilde düzenlemektedir. Bu Direktif, ülkeye girmesi ve kimlik belgelerini ve iş teyidini ibraz etmesi halinde, ilgili üye devletin göçmen işçiye ikamet izni vermesini şart koşmaktadır (madde 4). Kişinin işi üç aydan kısa süreli ise bir ikamet iznine ihtiyacı yoktur. Aile fertleri, bir üye devlet vatandaşı olsalar da olmasalar da , ilgili üye devletin topraklarına girişlerine ilişkin belgeleri ve işçi ile akrabalığını kanıtlayan belgeleri ibraz etmeleri halinde ikamet izni hakkına sahiptir.

Kendi adına çalışan kişilerin ilgili üye devlete giriş ve ikameti 73/148 sayılı Direktifle düzenlenmektedir. Bu Direktif kendi hesabına çalışan kişilere aynen işçilere uygulanmakta olan beş yıllık ikamet izni hakkını vermektedir. 3 aydan daha uzun süre için hizmet sağlayan veya alan kişilerin hizmet sunulduğu süre boyunca geçerli ikamet izni almaya hakları bulunmaktadır.

2.4. Avrupa Birliği Vatandaşlığı Ve Oy Hakkı

Avrupa Birliğini Kuran Antlaşmanın²⁵ (Maastricht Antlaşması) 8 nci maddesi AB vatandaşlığını ve buna bağlı yerel seçimlerde oy kullanma hakkını Birlik Vatandaşlarına tanımlamıştır.

93/109/AT Sayılı Direktifi AB vatandaşlarına vatandaşı olmadıkları bir Topluluk üyesinde ikamet etmeleri halinde Avrupa Parlamentosu seçimlerinde aday olabilmek ve seçimlerde oy kullanabilmek hakkını vermektedir.

94/80/AT Sayılı Direktif ise yine Avrupa Birliği vatandaşlarına vatandaşı olmadıkları bir Topluluk üyesinde ikamet etmeleri halinde ikamet ettikleri yerde yerel seçimlerde aday olabilmek ve seçimlerde oy kullanabilmek hakkını vermektedir.

2.5. Vize

Bu başlık altında iki adet Topluluk Tüzüğü bulunmaktadır. Bunlar :

- 1) 1682/95 sayılı Toplulukta uygulanan vizelere tek bir biçim getiren Konsey Tüzüğü;
- 2) 2317/95/AT sayılı Topluluk sınırlarından geçişte vize hamili olması gereken üçüncü ülkeler ile vatandaşları vizeden muaf tutulan üçüncü ülkelerin listelenmesi hakkında Konsey Tüzüğü

Ancak bu iki konu Müzakerelerde²⁶ Adalet ve İçişleri Başlığı altında daha detaylı ve kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır

2317/95 sayılı Tüzük, ihtiyaç duyulduğunda tekrar düzenlenmekte ve eklerinde yer alan ülkeler değişebilmektedir. Şu anda 2001/539/AT²⁷ sayılı Tüzük en son durumu göstermektedir.

²⁵ Treaty on European Union(1992) 29 Temmuz 1992 tarih ve C.191 sayılı Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır.

²⁶ Polonya'nın Kişilerin Serbest Dolaşımı' konusundaki müzakere Pozisyonu

²⁷ 3 Mart 2001 tarihinde L 081 sayılı Avrupa Toplulukları Resmi gazetesinde yayımlanmıştır.

2.6. İşçilerin Serbest Dolaşımı

Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmanın 48 nci maddesi (şimdi 39)²⁸ İşçilerin Serbest Dolaşımını garanti altına almıştır. 48 nci madde üye devletlerin işçilerinin bir iş bulmak, kabul etmek ve icra etmek üzere üye devletlerin topraklarında serbestçe dolaşma hakkını ortaya koymaktadır.

48 nci madde: “ 1- Toplulukta işçilerin serbest dolaşım özgürlüğü garanti edilecektir. 2- Bu dolaşım özgürlüğü, istihdam, eşit ücret ve diğer çalışma ve istihdam şartları itibarı ile üye devletlerin işçileri arasında vatandaşlığa dayanan her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını gerektirir. 3- Bu özgürlük, kamu düzeni, kamu güvenliği ve genel sağlık temelinde haklı gerekçeleri olan sınırlamalar saklı kalmak kaydı ile üye devlet vatandaşlarına şu hakları getirmektedir: a) iş tekliflerini kabul etmek, b) bu amaçla üye devletlerin topraklarında serbestçe dolaşmak, c) ilgili devletin vatandaşlarının istihdamı ile ilgili olan yasalar, tüzükler ve idari kararlarda yer alan hükümler uyarınca, bir üye devlette istihdam amacı ile yerleşmek, d) Komisyon tarafından hazırlanacak uygulama tüzüğünde belirtilecek olan koşullara tabi olarak, ilgili devlette ikamet edildikten sonra bu üye devletin topraklarında kalmak.” hükümlerini içermektedir.

Avrupa Topluluğunun bu konudaki uygulama mevzuatları sayılan ikincil mevzuatlar ise aşağıda belirtilmiştir:

1612/68/AT²⁹ sayılı Tüzük işçilerin serbest dolaşımı konusunu düzenlemektedir. Tüzük, öncelikle, üye devletlerin vatandaşlarının, başka bir üye devletin topraklarında ve bu ülke vatandaşlarının tabi olduğu koşullarda, istihdam edilmiş kişi olarak faaliyette bulunma ve bunu sürdürme hakkını teyit etmektedir. Tüzük aynı zamanda ayrımcılık yapılmamasına dair başka hükümler de içermektedir. Ayrıca üye devletler kendi yasa ve uygulamaları ile işçilerin istihdam imkanlarını kısıtlamamak ve bunların istihdamını kendi vatandaşlarına uygulamadığı koşullara tabi kılmamak zorundadır.

²⁸ Avrupa Birliği'nin İşçilerin Serbest Dolaşımı Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumunu, İKV Yayınları, İstanbul, 2002 s:11

²⁹ Bu Tüzüğün bazı hükümleri 92/2434/AT sayılı Tüzük ile değiştirilmiştir.

1612/68/AT sayılı Tüzük, vatandaşı olduğu ülke dışında başka bir üye devlette bir iş bulan Topluluk üyesi ülke vatandaşının emekli olduktan sonra ya da iş göremez duruma geldikten sonra o ülkede yerleşebilmesi ile ilgili hükümler içermektedir.

1612/68/AT sayılı Tüzüğün içerdiği düzenlemeler³⁰ şunlardır:

- a) İşçilerin Serbest Dolaşımının önündeki tüm engellerin kaldırılması,
- b) İzin almadan istihdam piyasasına girebilmek,
- c) Konut edinme, sendikalara üye olma, ücret, çalışma şartları gibi konularda eşit muamele hakkı sağlanması,
- d) İşçinin ya da kendi hesabına çalışanların aile fertlerine istihdam piyasasına girme hakkı tanınması,
- e) İşçinin ya da kendi hesabına çalışanların çocuklarına buldukları ülkede genel eğitimden ya da mesleki eğitimden yararlanma hakkı tanınması,
- f) İstihdam piyasasında arz ve talebin karşılanabilmesi için üye ülkeler arasında koordinasyon sağlanması,
- g) Koordinasyondan sorumlu kurumlar atanması.

2.7. Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu

Bu başlık altında işçiler, kendi hesabına çalışanlar ve bunların aile fertlerine ilişkin ulusal sosyal güvenlik sistemlerini koordine eden 1408/71/AT sayılı Tüzük en önemli Topluluk mevzuatıdır.³¹ Bu mevzuat Topluluk içerisinde dolaşmakta olan kişilerin bu esnada sosyal güvenlik haklarını yitirmesini önlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca 574/72 sayılı Tüzük, 1408/71 sayılı Tüzüğün uygulanma prosedürünü tespit eder.

Ulusal sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonunu amaçlayan bu Tüzük üye devletlerin sosyal koruma mevzuatlarını korumayı amaçlamamakta, mevcut farklılıklarla ilgili

³⁰ Dülger, İ. (1991) Avrupa Topluluğunda Sosyal Politika, Geçiş Dönemi Özellikleri ve 21. Yüzyılda Hedef Alınan Toplum, Ankara, DPT Yayınları, sf.41

³¹ Bu mevzuat Toplulukta sosyal güvenlik haklarını koordine eden en eski mevzuat olduğu için gerekli görüldüğü zamanlar bir takım değişikliklere uğramıştır. Örneğin; 1998 yılında özel bir sistem kapsamında sigorta edilmiş işçileri, 1999 yılında da öğrencileri kapsayacak şekilde değiştirilmiştir. Bu mevzuatın değişiklikleri de kapsayan konsolide metnine http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/pdf/1971/en_1971R1408_do_001.pdf adresinden ulaşılabilir.

düzenleme getirmemektedir. Bu husus, hangi koşullarda hangi ödemelerin yapılabileceği de dahil olmak üzere, üye devletlerin uygun gördükleri sosyal güvenlik sistemini organize ve finanse etmek konusunda serbest oldukları anlamına gelmektedir. Bu koordinasyonun temel ilkeleri aşağıda yer almaktadır:

- a) vatandaşlığa dayalı ayrımcılığın yasaklanması,
- b) kişinin ekonomik faaliyetini sürdürdüğü üye devletin sosyal güvenlik mevzuatının uygulanması,
- c) yararlananın ikamet etmediği üye devletteki haklarının transferi,
- d) bu hakların kazanılması için öngörülen sürenin tamamlanmasında zaman kayıplarının önlenmesi amacıyla, farklı üye devletlerde geçen sürelerin birleştirilmesi.

Tüzüğe göre, üye devlet mevzuatına göre hak kazanılmış bir ödenek, ilgilinin başka bir üye ülkede oturması sebebi ile indirilemez veya kesilemez. (madde 10). Aynı zorunlu sigortalılık süresine ilişkin aynı cinsten birden fazla yardım birleşemez. Ancak bu kural, yardımların tasfiyesi, ek yardım tahsisi, malullük derecesinin artması ve malullük aylığının aylıklık aylığına çevrilmesi durumlarında uygulanmaz. Malullük yardımları ile erken aylıklık yardımları ilgilinin başka bir üye devlet ülkesinde çalışması halinde kesilir (madde 12).

Tüzükte, hastalık analık sigortası (madde 18-39), malullük (madde 37-40), aylıklık ve ölüm (madde 44-51), iş kazaları ve meslek hastalıkları (madde 52-63), işsizlik ve aile yardımları (madde 72-79) çocukların ve yetimlerin durumu ayrı ayrı düzenlenmiştir.³²

574/72/AT sayılı Tüzük ise 1408/71/AT sayılı Tüzüğün uygulanma prensiplerini ortaya koymaktadır. Bu tüzük üye ülkelerde hangi yardımdan hangi kurumun sorumlu olduğunu, sunulması gereken belgeleri, yardımın alınabilmesi için yerine getirilmesi gereken formaliteleri, bir üye ülkede yer alan yetkili birimin hangi durumlarda bu yardımı ödeyeceği gibi detaylara yer vermektedir.

98/49/AT sayılı Direktif, 1408/71/AT sayılı Tüzüğün kapsamında yer almayan tamamlayıcı bir emeklilik sigortası programını içerisinde yer alan ve bu programa dahil

---

³² Özkan,I.,Yabancıların Çalışma Hürriyeti ve Avrupa Toplumunda Kişilerin Serbest Dolaşımı,1997, İstanbul,Kazancı Yayınları,sf.193.

olduğu ÷lkeden başka bir üye ÷lkeye taşınan üye devlet vatandaşlarının hak kaybına uğramalarını önlemeyi amaçlamaktadır. Direktif üye devletlerin bu amaç doğrultusunda gerekli tedbirleri alması gerektiğini belirtmektedir.

AB'nin Lüksemburg Zirvesi Sonuçlarının eklerinde belirtilen prensiplere göre hazırlanmış olan Ortak Müzakere Pozisyonlarında yukarıda belirtilen tüm başlıklara dair ayrıntılı bilgi talep edilmekte ve hem uygulamada hem mevzuat uyumunda AB müktesebatının tam olarak üstlenilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ortak Müzakere Pozisyonunda ayrıca o konuda eğer bir geçiş süresi öngör÷l÷yorsa bu geçiş süresi ve şartları da ortaya koyulmaktadır.

BÖLÜM: III- ÇEK CUMHURİYETİ VE POLONYA’NIN MÜZAKERE POZİSYONLARI

3.1.Çek Cumhuriyeti Ve Polonya’nın Kişilerin Serbest Dolaşımı Konusundaki Müzakere Pozisyonu

Aday ülkelerin Kişilerin Serbest Dolaşımı konusundaki müzakere pozisyonları birbirlerine benzemektedir. Kişilerin Serbest Dolaşımı konusu yukarıda belirtildiği üzere alt başlıklara ayrılmış, bu alt başlıklarda önce ilgili AB mevzuatı hakkında kısa bir bilgi verilmiş, Aday ülkenin bu konudaki mevzuat uyum takvimi belirtilmiş ardından o konudaki ilgili ulusal mevzuatlar ve mevcut durum anlatılmıştır.

Aday ülkeler genelde Sosyal Güvenliğin koordinasyonu konusunun dışında kalan konularda üyelikle birlikte tam uyumun sağlanacağını belirtmişlerdir. Sosyal Güvenliğin koordinasyonu konusunda da aday ülkeler AB sistemi ile uyumun çok masraflı olacağını, ekonomik boyutunun irdelenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Kişilerin Serbest Dolaşımı Konusunda Polonya’nın müzakere pozisyonu belgesi de Çek Cumhuriyetinininkine benzemektedir. Polonya da önce ilgili AB mevzuatlarına değinmiş, bu konulardaki mevzuat uyumunun üyelikle birlikte gerçekleşeceğini bildirmiş, AB mevzuatına karşılık gelen Polonya mevzuatlarını belirtmiştir. Polonya’nın müzakere belgesinin en önemli yanı yaşayan bir metin olması ve müzakere pozisyonun zamanla değiştiğinin görülmesidir

3.2. Konu Başlıklarına Göre Çek Cumhuriyetinin Müzakere Pozisyonu³³

3.2.1. Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması

Çek Cumhuriyeti 89/48/AT, 92/51/AT ve 92/42/AT sayılı Genel Sistem Direktiflerini ve diğer tüm sektörel direktifleri üyelikle birlikte uyumlaştıracağını

---

³³ Çek Cumhuriyeti’nin tüm konu başlıkları altındaki müzakere pozisyonu için <http://www.euroskop.cz/eng/list.asp?cat=5193&ts=10ec10>

belirtmiştir. Müzakere pozisyonu belgesinde Çek Cumhuriyeti yüksek öğrenime dair belgelerin Milli Eğitim ve Spor Bakanlığı tarafından değerlendirildiğini, ayrıca üyelikle birlikte gerekli koordinasyonu sağlamakla görevli birinin atanacağını belirtmiştir. Sektörel direktiflere de değinen belgede bu mesleklere ilişkin mevzuatların tam uyumlu hale getirildiği bildirilmiştir.

3.2.2. İkamet Hakkı

Çek Cumhuriyeti bu konudaki mevcut mevzuata göre AB vatandaşlarının diğer ülke vatandaşları ile bir tutulduğunu, bu konuda AB mevzuatı ile tam uyumlu taslak bir mevzuat hazırlandığını, ancak bu mevzuatın tam üyelikle birlikte yürürlüğe gireceğini belirtmiştir.

3.2.3. Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı

Çek Cumhuriyeti henüz tam üye olmadığı için bu konuda bir mevzuatının bulunmadığını, ama üyelikle birlikte ilgili mevzuatları uyumlaştıracığını, ayrıca mevcut seçim kanununda sadece “Çek Cumhuriyeti” vatandaşlarına tanınan oy verme hakkının tam üyelikle birlikte düzenlenerek yerel seçimler hususunda Avrupa Vatandaşlığının getirdiği hükümlere göre düzenlemeler yapılacağını belirtmiştir.

3.2.4. Vize

Çek Cumhuriyeti üyelikle birlikte tek tip vize uygulayacağını ve AB yükümlülükleri çerçevesinde vize istemesi gereken ülkelere dair mevzuatı üyelikle birlikte kabul edeceğini, bu çerçevede bir Bakanlar Kurulu Kararı aldığını, ayrıca AB Mali İşbirliği çerçevesinde vize sisteminin modernizasyonu projesinin 1998 den bu yana uygulandığını belirtmiştir.

3.2.5. İşçilerin Serbest Dolaşımı

1612/68/AT (2434/92/AT) sayılı Tüzüğün ve 68/360/AT, 73/148/AT sayılı Direktiflerin üyelikle beraber eksiksiz uygulanacağını, AB vatandaşlarının bu mevzuatlarda tanınan haklara tam üyelikle birlikte eksiksiz olarak kavuşacağını belirtmiştir. Ayrıca 93/569/AT sayılı Komisyon Kararında da belirtilen üye ülkelerin istihdama yönelik bilgilerin bildirilmesini koordine eden mevzuatla tam uyum sağlandığını, "sınır ötesi işbirliği çerçevesinde Almanya ve Avusturya ile birlikte pilot bir proje uygulandığını, bu çerçevede EURES (European Employment Services) sistemi çerçevesinde kendi ülkeleri için oluşturulan istihdam, iş fırsatları vs bilgilerin saklandığı veri tabanının tam üyelikle birlikte AB'nin veri tabanı ile entegre edileceğini, göçmen işçilerin hakları konusunda düzenleme hazırlanırken ilgili Konsey Tüzüğüne dikkate alındığını, bu konuda tam uyumun üyelikle birlikte gerçekleşeceğini, nükleer enerji sektöründe çalışanların Çek Cumhuriyetinde ikamet etme zorunluluğu ile ilgili mevzuatın Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunun 9 Temmuz 1962 tarih ve 302 sayılı Direktifi ile uyumlu hale getirileceğini belirtmiştir.

3.2.6. Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu:

Çek Cumhuriyeti, bu konuda 1408/71/AT sayılı Konsey Tüzüğü ve 574/72/AT sayılı Konsey Tüzüğü Çek Cumhuriyeti mevzuatına aktarılırken bazı sorunlarla karşılaştığını bunların 3 başlık altında toplanabileceğini belirtmiştir. Bunlar:

- a) Sağlık Sigortası: Bu mevzuatların uygulanması hem Çek Cumhuriyeti sigorta firmalarına hem de Çek Devletinin bütçesine ciddi mali külfet getirecektir. Bu mali külfet Çek Cumhuriyeti'ndeki sağlık harcamalarının fiyatı ile diğer AB üyesi ülkelerdeki sağlık harcamalarının fiyatları arasındaki büyük miktar farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Bu husustaki endişe, Çek Cumhuriyeti vatandaşlarının diğer AB

üyesi ülkelerde tedavi görmeleri gerektiği durumlarda AB ülkelerindeki sağlık harcamalarının Çek Cumhuriyetine göre çok yüksek maliyetli olması nedeni ile Çek Cumhuriyeti sigorta firmalarının zorlanacağı düşüncesidir. Ayrıca “dolaylı” olarak bir sigortadan prim ödemediği yararlananlar ile ilgili (aile bireyleri) yeni düzenlemelerin Çek mevzuatına eklenmesi gerekmektedir. Çek Cumhuriyeti Komisyon yetkilileri ile bu konuda görüşmeler yapacaktır.

- b) Topluluk mevzuatına göre devlet tarafından ödenmesi gereken sosyal yardımlar ve destekler henüz Çek Cumhuriyeti mevzuatından yer almamaktadır. Bu konuda uyumlaştırma gerekmektedir.
- c) Topluluk mevzuatının tam olarak uygulanabilmesi için bu konuda yetişmiş insana ihtiyaç duyulacaktır. Bu konuda Topluluğun teknik desteği gerekmektedir.

3.3. Konu Başlıklarına Göre Polonya'nın Müzakere Pozisyonu^{34 35}

3.3.1. Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması

Polonya'nın hazırladığı müzakere pozisyonu belgesi bu konudaki bütün mevzuatın kabul edildiğini ve ilgili tüm Polonya mevzuatının üyelik tarihinde uyumlaştırılmış olacağını taahhüt ederek başlamaktadır.

Bu alandaki Polonya mevzuatları tadil edilecek ve bazı mevzuatlarda “mesleğin icrası için Polonya vatandaşı olmak gerekmektedir” ifadesi metinlerden çıkarılacaktır.

Polonya'nın Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması başlığı ikiye ayrılmış, ilk bölümde “genel sistem direktifleri” ele alınmış, diğer bölümlerde sektörel direktiflere değinilerek ayrı ayrı incelenmiştir.

³⁴ 27 Temmuz 1999 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilmiştir.

³⁵ Polonya'nın müzakere pozisyonu belgesi için <http://www.negocjacje.gov.pl/neg/stne/pdf/stne2en.pdf>

Genel Sistem çerçevesinde ele alınan mesleklerde Polonya ikili ya da çoklu anlaşmalar ile düzenlemeye gitmiştir. Bu meyanda Avusturya ve Almanya ile anlaşma yapılmış ayrıca 11 Nisan 1997’de imzalanan Lizbon Konvansiyonuna da taraf olmuştur.

Müzakere pozisyonu belgesine göre “Polonya Genel Sistem direktiflerini ilgili tüm mevzuatı değiştirecek “dikey” bir mevzuat ile uyumlaştırmayı planlamakta bu mevzuatın da üyelikle birlikte yürürlüğe gireceğini taahhüt etmektedir. Polonya genel sistem direktiflerinin uygulanacağı meslekleri belirleyecek bir “liste” oluşturma çalışmalarını sürdürmekte ayrıca bu sistemi uygulayacak yetkili makamın ya da kurumun yapısını belirleme çalışmalarına devam etmektedir. Eğitim ve Yüksek Eğitim Bakanlıkları yetkileri çerçevesinde bu direktiflerin uygulamasını yapacaklar ayrıca Ulusal Akademik Bilgi Merkezi de Polonya’da ve AB ülkelerinde mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması ile ilgili gerekli bilgileri sağlayacaktır.”³⁶

Polonya sektörel meslek direktifleri ile ilgili olarak her meslek için gerekli olan mevzuat değişikliğini üyelikle birlikte uyumlaştırmış olacağını taahhüt etmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken nokta bu müzakere belgesinin hazırlandığı dönemde genel sistem direktifleri için ayrı, bazı meslek grupları için ayrı AB mevzuatı bulunmakta idi. Ancak Komisyon tarafından yürütülen “mevzuatın sadeleştirilmesi” çalışmaları çerçevesinde tüm direktifleri kapsayan tek bir mevzuat hazırlanmaktadır.³⁷ Türkiye için müzakerelere başlanması durumunda bu yeni hazırlanacak tek mevzuat geçerli olacaktır.

3.3.2. İkamet Hakkı

Bu başlık altında ilgili AB mevzuatı ile ilgili kısa bir bilgi sunulduktan sonra bu konuda ülkeye giriş, ülkeden transit geçiş, ülkede kalış ve ülkeden ayrılış ile ilgili uygulamaların 1997 yılında yayınlanan “Yabancılar Kanunu” ile düzenlendiği belirtilmektedir. Bu mevzuatta Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları ile üçüncü ülke vatandaşları arasında bir ayırım yapılmamaktadır. Bu kanunda yapılacak değişikliklerle AB üyesi ülke vatandaşlarına ilgili AB direktiflerinde yer alan haklar tanınacaktır. Ayrıca

³⁶ Polonya'nın müzakere pozisyonu belgesi için <http://www.negocjacje.gov.pl/neg/stne/pdf/stne2en.pdf>

³⁷ Taslak metin için : http://europa.eu.int/comm/internal_market/qualifications/future_en.htm

“İstihdam ve İşsizlikle Mücadele Kanununda” yapılacak değişikliklerle Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları ile Polonya vatandaşlarının çalışma izni vb. konularda eşit muameleye tabi tutulmasının sağlanacağı ifade edilmektedir.

Polonya, bu değişiklikleri, 31 Aralık 2002 tarihine kadar hazırlayacak ve üyelikle birlikte uygulamaya sokacaktır.

3.3.3. Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı

Müzakere pozisyonu metnine göre “Şu anda Polonya mevzuatında Avrupa Vatandaşlığı çerçevesinde “oy hakkı” ve “yerel seçimlerde aday olma” konularında mevcut bir düzenleme bulunmamaktadır. Polonya bu değişiklikleri 31 Aralık 2002 tarihine kadar hazırlayacak ve üyelikle birlikte uygulamaya sokacaktır. Seçim Kanununda yapılacak değişiklikler ile Polonya Vatandaşı olmayan AB vatandaşlarına ikamet ettikleri bölgelerde yerel seçimlerde “oy kullanma” ve “aday olma” hakkı tanınacaktır.”

3.3.4. Vize

Bu konudaki ilgili AB mevzuatı “Adalet ve İçişleri” adlı müzakere başlığı altında ele alınmaktadır. Polonya bu konudaki mevzuatı uyumlaştırmayı taahhüt etmektedir.

3.3.5. İşçilerin Serbest Dolaşımı:

Müzakere pozisyonu belgesinde yer alan ifadelerle göre: “Bu alanda andaki mevcut Polonya mevzuatları Yabancılar Kanunu ve İstihdam ve İşsizlikle Mücadele Kanunudur. Bu mevzuatlar AB mevzuatları ile uyumlu olmamakla birlikte, üyeliği müteakiben ilgili AB mevzuatlarına uyum sağlanacaktır. Halen yabancıların Polonya da çalışabilmeleri için “çalışma izni” almaları gerekmekte ve

bu izni alan yabancıların aileleri izne bağılı olarak Polonya da çalışma ve oturma izni alamamaktadır.

Mevcut Polonya mevzuatında yabancılar, sosyal haklar ve vergilendirme, sendikalara üye ve yönetici olma, barınma ve çocuklarının milli eğitim sisteminden faydalanması gibi konularda Polonya vatandaşları ile eşit muameleye tabi tutulmaktadır.

Yabancıların Polonya’da mesken satın alması konusu “Sermayenin Serbest Dolaşımı” başlığı altında incelenmektedir.

İşçilerin Serbest Dolaşımının tam olarak uygulanabilmesi için uygulamaya yönelik bir takım düzenlemelerin yapılması (ör. İş bulma hizmetleri vb.) gerekmektedir. Bu çerçevede yaşam koşulları, istihdam imkanları gibi konularda EURES çerçevesinde AB ile işbirliği yapılmalıdır.

Bu düzenlemelerde 31 Aralık 2002 tarihinden önce bitirilecektir.”

3.3.6. Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu

Polonya müzakere pozisyonu belgesinde şu hususları belirtmiştir:

“Polonya Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu sistemine katılmaya hazır olduğunu belirtmiştir. Polonyalı yetkililer tarafından yapılan değerlendirmede bu konuda ortaya çıkacak mali yükün kabul edilebilir olduğu ve 1408/71/AT sayılı Tüzüğün sıkı bir şekilde uygulanmasının para transferini makul seviyelerde tutacağı düşünülmektedir.

Polonya bu konuda AB üyesi ülkelerle aynı yardımlara ilişkin geri ödeme koşulları ile ilgili ikili anlaşmalar yapmanın gelecekte para transferini azaltacağını düşünmektedir. Polonya bu konuda İngiltere ve İsveç ile ikili anlaşmalar yapmış ve olumlu sonuçlar almıştır.

Ancak Polonya'nın Sosyal Güvenlik Sistemi içine katılacağı taahhüdü bazı şartlara göre değişebilecektir. 1999 yılında Polonya sosyal güvenlik sisteminde köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu yeni sistemin mali yükünün değerlendirilebilmesi için henüz yeterli zaman geçmemiştir. İlk değerlendirmenin sonuçları ancak 1 yıl sonra (2000) alınabilecektir. Daha sonra elde edilecek veriler ışığında nihai değerlendirme yapılabilecektir. Bu yüzden Polonya bu konuda müzakere pozisyonunu değiştirebilme hakkını elinde tutmaktadır.

Polonya'nın mevcut sosyal güvenlik sistemi 1408/71/AT sayılı Konsey Tüzüğüne belirtilen tüm ödemeleri içermektedir. Ancak bu mevzuat bazı ödemelerden, ikili anlaşmalarda aksi belirtilmedikçe sadece Polonya vatandaşlarının yararlanabileceğini öngörmektedir. Bu kurallar 1408/71/AT sayılı Tüzüğün Polonya mevzuatına aktarılması ile birlikte yürürlükten kaldırılacaktır.

Polonya bu konuda uyumlaştırılan mevzuatın uygulanmasından sorumlu kurumları da belirlemiştir. Sağlık ile ilgili konularda Sağlık Bakanlığı, kalan diğer konularda Sosyal Güvenlik Bakanlığı sorumlu olacaktır.³⁸

3.3.7. Polonya'nın Değişen Müzakere Pozisyonu

Yukarıda aktarılan bilgiler Polonya Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından 27 Temmuz 1999 yılında kabul edilen Müzakere Pozisyonu Belgesinden alınmıştır. Ancak bu belge 6 Şubat 2001, 15 Kasım 2001, 7 Aralık 2001 ve 18 Aralık 2001 tarihlerinde yine Bakanlar Kurulu Kararları ile bazı değişikliklere uğramıştır. Aşağıda bu değişikliklere dair bazı örnekler incelenmiştir.

6 Şubat 2001 tarihinde yapılan değişiklikte ilk müzakere pozisyonu belgesinden bu yana 307/99/AT ve 1399/99/AT sayılı Tüzükler ile bu konudaki ana Tüzük olan 1408/71/AT sayılı Tüzükde bir takım değişikliklere gidildiği, bu

---

³⁸ Polonya'nın müzakere pozisyonu belgesi için <http://www.negocjacje.gov.pl/neg/stne/pdf/stne2en.pdf>

değişikliklerin de Polonya mevzuatına aktarılacağı belirtilmiş ancak Polonya’da yeni uygulanmaya başlanan sosyal güvenlik sisteminin henüz istenen mali istikrara ulaşamaması nedeni ile bu aşamada Polonya’nın AB’nin sosyal güvenlik sistemine katılmasının mümkün olmadığını bu itibarla Polonya’nın söz konusu müzakere pozisyonunu sonraki aşamalarda değiştirme hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir.

7 Aralık 2001 tarihinde yapılan değişiklikte Sosyal Güvenlik Sistemine katılımın maddi boyutunun incelendiği, bu aşamada Polonya’nın hastalık yardımları, analık yardımları, maluliyet yardımları, yaşlılık yardımları, dul-yetim yardımları, iş kazası ve meslek hastalıkları yardımları, ölüm yardımları, işsizlik yardımları ve aile yardımları konularında sisteme katılmaya hazır olduğu; ancak “aynı yardımlar” konusunun mali yükünün bu aşamada Polonya sağlık kuruluşlarının ödeme kapasitesinin kaldıramayacağı büyüklükte olduğu, bu itibarla Polonya’nın “aynı yardımlar” konusunda ancak “Katılım Antlaşmasına” koruyucu bir hüküm derc edilmesi şartı ile üyelikle birlikte sisteme katılabileceği belirtilmiştir.

7 Aralık 2001 tarihinde yapılan bir başka değişiklikte, Avrupa Birliği ülkelerinin ortak müzakere belgesinde “İşçilerin Serbest Dolaşımı” konusunda uygulanması istenilen “geçiş süresi”nin Polonya tarafından kabul edildiği belirtilmiş, buna karşılık Polonya’da üye ülkelerden Katılım Antlaşmasına üye ülkelerin “geçiş süresi”nin bir an önce sona erdirilip Kişilerin Serbest Dolaşımının başlaması yönünde arzularını belirten “niyet beyanlarının” eklenmesini talep etmiştir. Ayrıca Polonya geçiş süresi boyunca Kişilerin Serbest Dolaşımı konusunda “mütekabiliyet” esasının uygulanmasını istediğini ve geçiş süresi boyunca Polonya vatandaşlarına kendi ulusal mevzuatını uygulamaya devam eden üye ülkelerin vatandaşlarına Polonya ulusal mevzuatının uygulanacağını ve bir üye ülkenin yeni üye olan bir ülkenin vatandaşlarına kendi ulusal mevzuatını uygulaması halinde Polonya’nın da yeni üye olan o ülkenin vatandaşlarına Polonya’nın ulusal mevzuatını uygulama hakkının bulunduğunu son olarak uygulanacak ulusal mevzuatların şu anki duruma göre daha kısıtlayıcı hükümler taşıyamayacağını belirtmiştir.

18 Aralık 2001 tarihinde Bakanlar Kurulu Karar ile Müzakere Pozisyonunda yapılan değişiklikte, Polonya'nın, hastalık yardımları, analık yardımları, maluliyet yardımları, yaşlılık yardımları, dul-yetim yardımları, iş kazası ve meslek hastalıkları yardımları, ölüm yardımları, işsizlik yardımları ve aile yardımları konularında sisteme katılmaya hazır olduğu tekrar edilmiş, ancak "aynı yardımlar" konusunun maliyetinin 1 milyar Polonya Zlotysi (~250 milyon EURO) civarında olacağını hesaplandığı, ayrıca Polonya'da sigorta yaptıran ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerde "aynı yardım" talep edecek sigortalı sayısının Avrupa Birliği üyesi ülkelerde sigorta yaptırıp Polonya da "aynı yardım" talep edecek olan sigortalı sayısının çok üzerinde olacağı, dolayısı ile Polonya için büyük bir mali külfet oluşturduğu belirtilmiştir.

Polonya, Sosyal Güvenlik Sistemi konusunda Komisyon uzmanları ile bir takım çalışmalar yürütmüş, bu çalışmaların sonucunda 1408/71/AT ve 574/72/AT sayılı Tüzükler çerçevesinde bir takım koruma önlemlerini uygulayabileceği sonucuna varmıştır. Polonya'nın uygulama arzusunda olduğu koruma önlemleri şunlardır:

- Polonya'da sigorta yaptırıp bir Avrupa Birliği üyesi ülkede aynı yardım alan sigortalıların ödemelerinde müktesebat çok sınırlı bir biçimde uygulanacaktır.
- Polonya'da sigorta yaptırıp bir Avrupa Birliği üyesi ülkede Polonya'da mümkün olmayan bir tedavi görmek isteyen sigortalılara yönelik hükümler çok sınırlı bir biçimde uygulanacaktır.
- Aynı yardımlara yönelik ödemelerin Polonya Sağlık Kuruluşlarının ödeyebileceği miktarı aşması durumunda Polonya ödemelerin ertelenmesi için müzakere etme hakkına sahip olacaktır.

3.4. Sonuç

Polonya'nın ve Çek Cumhuriyeti'nin müzakere pozisyonu belgeleri Katılım Antlaşması Çerçevesinde incelendiğinde müzakere pozisyonlarında yer alan bazı isteklerin elde edildiğini ancak önemli değişikliklerin Katılım Antlaşmasında yer almadığını görmekteyiz. Örneğin Polonya İşçilerin Serbest Dolaşımı konusunda geçiş süresini kabul etmek için üye ülkelerin "geçiş süresi" nin bir an önce sona erdirilip Kişilerin Serbest Dolaşımının başlaması yönünde arzularını belirten "niyet beyanlarının" Katılım Antlaşmasına eklenmesini talep etmiştir. Polonya'nın bu isteği yerine getirilmiştir.³⁹ Ancak Sosyal Güvenlik Sistemlerini Koordinasyonu konusunda Katılım Antlaşmasına bir takım koruyucu önlemler konulması önerisi yerine getirilmemiştir.

Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin müzakere pozisyonu belgeleri incelendiğinde, "ulusal program" belgelerine benzer oldukları görülmektedir. Konu başlıklarında önce ilgili AB mevzuatı belirtilmiş, ardından ülkelerde o konuda uygulanan mevzuatlar ve bu mevzuatlarda öngörülen değişiklikler belirtilmiştir. Her iki ülke de Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu konusu dışında çekince belirtmemiş, AB mevzuatlarını uygulamaya üyelikle birlikte hazır olacaklarını taahhüt etmişlerdir.

Polonya hakkında 2002 yılında yayınlanan İlerleme Raporunda,⁴⁰ Polonya'nın Kişilerin Serbest Dolaşımı konusunda ki taahhütlerini çoğunlukla yerine getirdiği, bu müzakere başlığının "şartlı" olarak kapatıldığı, Polonya'nın Kişilerin Serbest Dolaşımı konusunda artık mevzuat uyumlaştırmasından çok "kurumsal kapasitenin" artırılması konusuna önem vermesi gerektiği belirtilmiştir. Raporunda ayrıca; oy hakkı, diş hekimlerinin, ebelerin ve hemşirelerin mesleki yeterliklerini düzenleyen Polonya mevzuatlarının bazı bölümlerinin AB mevzuatları ile uyum içinde olmadığı bu durumun en kısa zamanda düzeltilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Sonuç olarak müzakere pozisyonu belgelerinin hazırlanıp, karşılıklı olarak görüşülmesi aşamasının nihai noktası olan Katılım Antlaşmasına baktığımızda, Kişilerin Serbest Dolaşımı konusunda Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi hariç tüm aday ülkelere

---

³⁹ Katılım Anlaşmasının "deklarasyonlar" bölümü için http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/pdf/4_final_act/aa00043_re03_en03.pdf

⁴⁰ Polonya'nın 2003 yılına ait ilerleme raporu için :http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/pl_en.pdf

bir geçiş süresi verildiğini görmekteyiz. Katılım Antlaşmasının “geçici hükümler” konulu ekinin Kişilerin Serbest Dolaşımı bölümleri tüm aday ülkeler için aynı şekilde kabul edilmiştir. Aday ülkelerin müzakere pozisyonları ne olursa olsun sonuçta tamamı “aynı geçiş süresi hükümlerine” tabi olacaktır.⁴¹

---

⁴¹ Katılım Antlaşmalarının tam metinleri için: http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/index.htm

BÖLÜM: IV- TÜRKİYE_AB İLİŞKİLERİNDE KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMI KONUSU VE TÜRKİYENİN DURUMU

Önceki bölümlerde kısaca müzakerelerin ne anlama geldiğinden, kişilerin serbest dolaşımı konusunun içeriğinden ve iki aday ülkenin bu konu başlığı altında müzakereler için yaptığı hazırlıklardan bahsedilmiştir.

Bundan sonraki bölümde Kişilerin Serbest Dolaşımı başlığı altında yer alan konu başlıklarına göre Türkiye için Polonya ve Çek Cumhuriyeti örneklerinden yola çıkarak hazırlanan müzakere pozisyonu hazırlanmasında temel alınabilecek hususlara dair değerlendirmeler yer alacaktır..

4.1. Kısa Bilgi

Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında ortaklık ilişkisi kuran Ankara Anlaşmasının onikinci maddesinde “Akit Taraflar, aralarında serbest işçi akımını kademeli olarak gerçekleştirmek için, Topluluğu kuran Antlaşma'nın 48, 49 ve 50. maddelerinden esinlenmekte uyumuşlardır.”, ve bu anlaşmanın resmi bir eki olan Katma Protokolün 36 ncı maddesinde “Türkiye ile Topluluk üyesi Devletler arasında işçilerin serbest dolaşımı, Ortaklık Anlaşması'nın 12. maddesinde yer alan ilkelere uygun şekilde, Anlaşma'nın yürürlüğe girişinden sonraki onikinci yılın sonu ile yirmiikinci yılın sonu arasında kademeli olarak gerçekleştirilecektir. Ortaklık Konseyi bu konuda gerekli usulleri kararlaştıracaktır” ifadeleri yer almaktadır.

Bu bağlamda Ortaklık Konseyi tarafından kabul edilen 2/76 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) 1/80 sayılı OKK⁴² ile tadil edilmiştir. 2/76 sayılı OKK nın Türk İşçilerine serbest dolaşım konusunda tanıdığı haklar “e” maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

- a) Topluluk üyesi devletlerden birinde yasal bir şekilde üç yıl boyunca çalışan bir Türk İşçisi, Topluluk üyesi devlet uyruklu işçilere tanınan önceliklere hak kazanır, normal şartlarda yapılan ve söz konusu devletin iş bulma kurumlarında iş, çalışma alanı ve bölge itibarıyla kaydı bulunan işlere başvurabilir.

---

⁴² OJ L 65 11.03.1981 (OJ Of EEC)

b) Topluluk üyesi bir devlette beş yıl, yasal bir şekilde çalıştıktan sonra bir Türk işçisi, aynı ülkede kendi istediği herhangi bir ücretli işe girme serbestisine sahip olur.

Ancak, 1/80 sayılı OKK'nın giriş bölümünün 4 ncü maddesinde 2/76 sayılı OKK'nın tatmin edici hükümler içermediği ve özellikle sosyal alanda iyileştirmelerin gerekli olduğu belirtilmiştir. 3/80⁴³ sayılı OKK ise 1/80 sayılı OKK kapsamında Avrupa Birliği üyesi ülkelere birinde çalışmakta olan Türk vatandaşlarının sosyal güvenlik hakları ile ilgilidir.

Her ne kadar 1999 Helsinki Zirvesinden bu yana Türkiye'nin tam üyelik yolunda diğer aday ülkeler ile aynı şartlar altında yol alması gerektiği vurgulanmış olsa da Topluluk Hukukunun bir parçasını oluşturan Ankara Anlaşması, Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları da hem müzakere pozisyonu belgesinin hazırlanmasında hem de Kişilerin Serbest Dolaşımının gerçekleşmesi durumunda uygulama aşamasında dikkate alınması gereken belgelerdir.

Diğer aday ülkeler örneklerinden yola çıkılarak hazırlanacak müzakere pozisyonu belgesinden bu ülkelere farklı olarak bu belgelere dayanarak bazı talepler de bulunulabilecektir.

4.1.1. 1/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

1/80 sayılı OKK'nın ikinci bölümü (madde 6-18) İşçilerin serbest dolaşımı ve sosyal haklarla ilgili hükümler taşımaktadır.

1/80 sayılı Okk'nın 6 ncı maddesi:

“Aile bireylerinin serbestçe işe girmelerine ilişkin 7'inci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bir üye devletin işgücü piyasasına yasal olarak dahil bulunan bir Türk işçisi:

---

⁴³ OJ C 110 25.04.1983 (OJ OFEEC)

- O üye devlette bir yıllık yasal çalışmadan sonra, eğer iş mevcut ise, aynı işverenin yanında çalışma iznini yenileme hakkına sahiptir;
- O üye devlette, üç yıllık yasal işten sonra ve Topluluk üye devletleri işçilerine tanınan öncelik saklı kalmak kaydıyla, dilediği bir işveren yanında, ancak aynı meslek için, o üye devletin iş bulma kurumlarına kayıtlı ve normal şartlarda yapılmış bir iş teklifine başvurma hakkına sahiptir.
- O üye devlette, dört yıllık yasal çalışmadan sonra, dilediği bütün ücretli işlere serbestçe girme hakkına sahiptir.”

hükümlerini içermektedir.

7 nci madde ise serbest dolaşıma tabi Türk vatandaşlarının aile bireyleri ile ilgilidir, Buna göre:

“Bir üye devletin işgücü piyasasına yasal olarak dahil bulunan bir Türk işçisinin onunla birlikte oturma hakkına sahip bulunan aile bireyleri:

- O üye devlette üç yıl ikamet ettikten sonra, - Topluluk üye devletleri işçilerine tanınan öncelik saklı kalmak kaydıyla- her türlü işe başvurma hakkına sahiptirler;
- O üye devlette beş yıl ikamet ettikten sonra, diledikleri bütün ücretli işlere serbestçe girme hakkına sahiptirler.”

Ev sahibi ülkede mesleki bir eğitim programını tamamlayan Türk işçi çocukları, bu üye devletteki oturma sürelerine bakılmaksızın, anne veya babasından birinin ilgili üye devlette en az üç yıl yasal olarak çalışıyor olması kaydıyla, söz konusu üye devlette, her türlü işe başvurabilir.

1/80 sayılı OKK nın 9 ncu maddesi uyarınca Topluluk içinde yasal olarak çalışmakta olan Türk vatandaşlarının çocukları çıraklık eğitimi, genel eğitim ve mesleki eğitim gibi kurslara kayıt olma ve devam etmede o üye ülke vatandaşları ile aynı haklara sahip olurlar.

1/80 sayılı OKK nın 10 uncu maddesi uyarınca Topluluk içinde yasal olarak çalışmakta olan Türk vatandaşları ücret ve diğer çalışma koşulları bakımından Topluluk işçileri ile eşit haklara sahiptir.

1/80 sayılı OKK nın 11 inci maddesi ise Türkiye’de çalışmak isteyen Topluluk vatandaşlarının 6,7,8,9 ve 10 uncu maddelerde yer alan tüm haklara sahip olduğunu belirtir.

Söz konusu OKK nın 13 ncü maddesi ise iki tarafa da yeni kısıtlamalar getiremeyeceklerini belirtir ve “stand still” kuralı ortaya koyar.

4.1.2. 3/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

3/80 sayılı OKK aslen Topluluk içinde uygulanmakta olan 1408/71 sayılı Konsey Tüzüğü dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Kararın 3 ncü maddesine göre bu Karar:

- “ a) Bir ya da daha fazla üye devletin mevzuatına tabi Türk uyruklu işçilere
b)Bu işçilerin üye devletlerden birinin sınırları içinde ikamet eden aile bireyelerine
ve
c) Bu işçilerin dul ve yetimlerine uygulanır.”

Kararın 4 ncü maddesi ise bu kararın uygulanacağı konuları kapsamaktadır. Buna göre “bu Karar :

- a. Hastalık ve analık yardımları;
- b. Malüllük yardımları (iş görebilme kapasitelerini yükseltmek için yapılan yardımlar dahil) ;

- c. Yaşlılık yardımları;
- d. Dul ve yetim yardımları;
- e. İş kazaları ve meslek hastalıklarına yönelik yardımlar;
- f. Ölüm ödenekleri;
- g. İşsizlik yardımı
- h. Aile yardımları

konularına uygulanır.”

3/80 sayılı OKK, yukarıda zikredilen konularda uygulanacak yardımlara ilişkin düzenlemelerin tamamında 1408/71 sayılı Konsey Tüzüğü'nün ilgili maddelerinin uygulanacağına dair hükümler yer almaktadır.

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında anlaşılacağı gibi bu belgelerde Türkiye'den AB üyesi ülkelere gitmek isteyen Türk vatandaşlarına herhangi bir hak tanınmamaktadır. Bu metinler AB üyesi bir ülkenin kendi ulusal mevzuatına göre yasal olarak o ülkenin işgücüne dahil olmuş Türk vatandaşlarına bir takım haklar sağlamaktadır. Müzakere pozisyonu belgesinde ele alınacak hususlar ise daha çok Türkiye'den bu ülkeler çalışmak, iş kurmak ya da kısa süreli bir hizmet vermek üzere gitmek isteyen Türk vatandaşlarına ve bu ülkelerden Türkiye'ye aynı amaçlarla gelmek isteyen AB üyesi ülke vatandaşlarına yönelik düzenlemeleri ve taahhütleri içerecektir.

Kişilerin Serbest Dolaşımı Konusunda hazırlanacak olan Müzakere Pozisyonu belgesinde Avrupa Birliği'nin ilgili mevzuatlarına karşılık gelen Türk mevzuatları ve bu mevzuatlarda ne gibi değişikliklerin yapılması gerektiği incelenecektir. Bu çalışma için

Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında⁴⁴ yapılan çalışmalara benzer bir inceleme olacaktır.

Konu başlıklarına göre müzakere pozisyonu ile ilgili değerlendirmeler hazırlanırken Türkiye'ye yönelik Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 2003 yılı İlerleme Raporu ve Katılım Ortaklığı Belgesi de dikkate alınacaktır.

4.2. 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporunda Kişilerin Serbest Dolaşımı

2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde⁴⁵ Kişilerin Serbest Dolaşımı Konusunda şu ifadeye yer verilmiştir:

“- Mesleki niteliklerin tanınmasına ilişkin AB müktesebatına uyum sağlanması.”

2003 yılı İlerleme Raporunda⁴⁶ Kişilerin Serbest Dolaşımı Konusunda Mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması, vatandaş hakları ve sosyal güvenlik sistemlerinin ileriye dönük koordinasyonu alanlarında gelişme olmadığı belirtilmiştir. Raporunda İşçilerin serbest dolaşımına ilişkin olarak, Şubat 2003'de yabancıların çalışma izinleri konusunda bir Kanunun⁴⁷ kabul edildiği ve Kanun, yabancılar için farklı süre sınırlamalarına ve şartlara tabi değişik tipte çalışma izinleri belirlediği ayrıca söz konusu Kanunun, süre sınırlamalarının AB vatandaşlarına ve AB vatandaşı olsun olmasın bunların eş ve çocuklarına uygulanmamasını öngördüğü dile getirilmiştir.

Raporunda, İdari kapasiteye ilişkin olarak bir gelişme kaydedilemediğinin belirlendiği, bu bağlamda mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması alanında, henüz bir ulusal meslek standartları kurumu oluşturulmadığı, 250 mesleğe ilişkin asgari mesleki eğitim koşullarını düzenleyecek mevzuatın henüz çıkarılmadığı, mesleklerin icra edilmesine izin verme konusunda değişik kuruluşların bulunduğu, bunların bir kısmının özel sektör

⁴⁴Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan “Avrupa Topluluğu Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” 23 Haziran tarihli ve 2003/5930 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilmiş ve 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

⁴⁵<http://www.euturkey.org.tr/abportal/category.asp?TreeID=117> (02/04/2004)

⁴⁶<http://www.euturkey.org.tr/abportal/category.asp?TreeID=117> (02/04/2004)

⁴⁷ 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun 6 Mart 2003 tarihli ve 25040 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

dernekleri ve meslek kuruluşları, bir kısmının ise Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) gibi kamu kuruluşları olduğu. henüz diplomaların ve mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması konusunda yetkili bir ulusal koordinatör bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca, Ulusal Mevzuatın, akademik tanıma ile mesleki tanınmanın birbirinden ayrılmasını ve hizmet sunumu için gerekli prosedürlerin basitleştirilmesini temin etmek bakımından gözden geçirilmesi gerektiği eklenmiştir.

Raporda, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun kabul edilmesinin, işçilerin serbest dolaşımı bakımından önemli bir gelişme olduğu, Türkiye'nin, yabancı işçilerin serbest dolaşımına ilişkin sınırlamaların kaldırılması bakımından, çeşitli kanunları ve meslek kuruluşlarının bu çerçevedeki rolünü gözden geçirmesine ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir.

Raporda Sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonuna ilişkin olarak, Türk sosyal güvenlik sisteminin düzgün işlemlerini ve mali istikrarını temin etmek için, mevcut sosyal güvenlik mevzuatına değişiklikler getirilmesi hâlâ gerekli olduğu belirtilmiş ve Emeklilik sisteminde ve sosyal güvenlik kuruluşlarındaki verimsizlik ve bozuklukların; kısmen mevzuattaki eksikliklerden, kısmen de, 2002⁴⁸ yılı İlerleme Raporunda da belirtildiği üzere, idari kapasitenin yetersizliğinden kaynaklandığı vurgulanmıştır.. Türkiye, sosyal güvenlik sistemini istikrara kavuşturma yönündeki çabalarını sürdürmelidir.

Sonuç olarak, 2003 yılı İlerleme Raporunun kapsadığı dönemde, özellikle işçilerin serbest dolaşımı konusunda bazı ilerlemelerin kaydedildiği ancak Türkiye'nin bu alandaki müktesebata uyumunun sınırlı kaldığı, Türkiye'nin, başta mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması ve ilgili uyumlaştırılmış müfredatın ve mesleki eğitim koşullarının kabul edilmesi olmak üzere, mevzuatını bu alandaki AB müktesebatının ilgili tüm yönleriyle uyumlaştırma konusundaki çabalarını yoğunlaştırması gerektiği ancak gerekli idari yapıları geliştirecek çalışmalara da hâlâ ihtiyaç duyduğu vurgulanmıştır.Sosyal güvenlik sistemlerine ilişkin olarak, mali istikrarı temin etmek ve idari kapasiteyi güçlendirmek için ilave hukuki ve kurumsal reformların yapılması gerektiği de eklenmiştir.

---

⁴⁸ 2002 Yılı İlerleme Raporuna <http://www.euturkey.org.tr/abportal/category.asp?TreeID=117> adresinden ulaşabilirsiniz.

4.3. Konu Başlıklarına göre Müzakere Pozisyonu Hakkında Değerlendirmeler

Bu bölüm altında AB mevzuatına karşılık Türk mevzuatı incelenirken ilgili Avrupa Birliği mevzuatı Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü Teknik Destek ve Bilgi Değişimi Ofisi (TAIEX) tarafından sunulan İlerleme Veri Tabanından (Mevzuat Uyumu Veri Tabanından) alınmıştır⁴⁹.

4.3.1. Mesleki Yeterliklerin Karşılıklı Tanınması

Bu konu altında Avrupa Komisyonu tarafından yapılan değerlendirmelerde Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması konusunda bir sistem oluşturulmadığı, ulusal bir koordinatör atanmadığı, akademik tanıma ile mesleki niteliklerin tanınması arasında ayırım yapacak mevzuatın hazırlanması gerektiği ve ulusal meslek standartlarını belirleyecek bir otoritenin henüz kurulmadığı belirtilmiştir.

Türkiye bu konudaki mevzuat uyum çalışmalarını yürütürken şu an uygulanmakta olan Genel Sistem Direktiflerini ve Sektörel Meslek Direktifleri yerine bu yıl içinde kabul edilmesi beklenen ilgili tüm mevzuatı kapsayarak tek bir mevzuat haline getiren taslak AB mevzuatını dikkate alacaktır.

Bu çalışmalar çerçevesinde hazırlanan ulusal mevzuat kanun şeklinde düzenlenecek ve ilgili Avrupa Birliği Mevzuatına paralel olarak hazırlanacaktır. Sektörel Direktiflerin⁵⁰ kapsamında yer alan mesleklere ilişkin müfredat Avrupa Birliği mevzuatında belirtilen “asgari şartlara” tam olarak uygun bir şekilde düzenlenecektir. Bu mevzuatın kabul edilmesi ile birlikte Genel Sistem Direktifleri ve Sektörel Direktiflerde belirtilen tüm hususlar Türk mevzuatına aktarılmış olacaktır.

Bu uyum çalışmasına paralel olarak yürütülen Ulusal Meslek Standartları Kurumu Kanunu çalışmaları da son aşamasına gelmiş olup, oluşturulan sistemi tamamlar nitelikte olacaktır. Tüm sistemin çalışmaya başlaması için 3 yıl ya da daha fazla süre ile eğitim

⁴⁹ Söz konusu mevzuat listelerine http://www.euturkey.org.tr/abportal/PDB/PDB_SCR_liste.htm adresinden ulaşılabilir.

⁵⁰ Sektörel Direktiflerle asgari eğitim şartları belirlenmiş meslekler: Doktorluk, genel bakımdan sorumlu hemşirelik, ebelik, diş hekimliği, veteriner hekimlik, pratisyen hekimlik, eczacılık ve mimarlık tır.

sonucunda elde edilen mesleki yeterliklerin düzenlenmesi ve tanınması için başka, 3 yıldan az süreli bir eğitim sonucunda elde edilen mesleki yeterliklerin düzenlenmesi ve tanınması için başka bir ulusal koordinatör kurum yetkilendirilecektir. Mesleklerin icra edilmesi için mevcut sistemde yer alan birçok farklı kuruluşun sorumlu olması gibi sorunlar sistemin oluşturulması ile birlikte ortadan kalkacaktır.

Diplomaların denkliği konusunda 22696 sayılı Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliğinin AB üyesi ülkelerden gelenlerin diplomalarının tanınması için daha kolay usuller içerecek şekilde değiştirilmesi gerekebilecektir.⁵¹ Örneğin” ... sayılı Direktifte sayılan belgelere sahip olan ve bu Direktifte yer alan şartları taşıyan AB üyesi devlet vatandaşlarının diplomaları yukarıdaki şartlar aranmaksızın kabul edilir”⁵² ifadesi yönetmeliğe eklenebilir.

Oluşturulan sistem de ayrıca Avrupa Birliği üyesi ülkelerle karşılıklı tanımaya ilişkin hükümler de yer alacak, ancak bu hükümler Avrupa Birliği ile yapılacak müzakereler sonucunda mütakabiliyet esasına dayalı bir biçimde yürürlüğe koyulacaktır.

Bu sistemin dışında kalacak tek meslek Avukatlık mesleği olacaktır. AB'nin kendi sisteminin içinde dahi genel bir sistem oluşturulurken bu meslek diğerlerinden ayrı tutulmuş, kendine ait direktiflerle düzenlenmiştir. Bu direktifler 77/249/⁵³AT ve 98/5/AT sayılı Konsey Direktifleridir

77/249/AT sayılı Konsey Direktifinin amacı Topluluk üyesi ülkelerden birinde kendi iç mevzuatına göre avukatlık sıfatını kazanan bir kimsenin milliyet ve ikamet ayrımı gözetilmeksizin, diğer Topluluk üyesi ülkelerde avukatlık faaliyetlerinde bulunabilmelerinde imkan sağlanmasıdır. ⁵⁴ Üye ülkelerden birinde mesleki faaliyette bulunan avukat, ikamet ve meslek örgütüne kayıt olma kuralları dışında ev sahibi ülkenin avukatlara ilişkin düzenlemelerine tabi olacaktır.

---

⁵¹ Tekinalp,Ü.,Türk Hukuku'nun Avrupa Birliği Hukukuna Uyum-Acquis Communautaire'nin Alınması-Açıklamalar,Değerlendirmeler, Öneriler,2001,İstanbul,İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, s.775

⁵² ibid. sf.776

⁵³ OJ. L. 078 26.03.1977 p.17

⁵⁴ Özkan,op.cit .sf.148

Mirasın idaresi ve taşınmazlarda aynı hak doğuran resmi belgelerin belirli grup avukatlarca hazırlanması, avukatın gerektiğinde bir dava vekili veya iddia makamı ile birlikte çalışılması gibi konular üye ülkelerin iç düzenlemesine bırakılmıştır.⁵⁵

Avukatlık Kanununun avukatlık adaylığına giriş şartlarına ilişkin 3. maddesinin “a” bendi, baroda yazılı avukatların avukatlık tekeline ilişkin 35.maddesi, baro levhasına yazılma yükümlülüğüne ilişkin 66. maddesi ilgili AB mevzuatlarına uyum için değiştirilmelidir.⁵⁶ Ayrıca 1136 sayılı Avukatlık Kanunu “mesleğin icrası için dil bilme, unvanların kullanımı” gibi konuları içerecek şekilde tadil edilmelidir.

Mesleki Niteliklerin karşılıklı tanınması konusu Türkiye’nin İşçilerin Serbest Dolaşımı konusunda uyum sağlamakta en çok zorlanacağı konular arasından yer almaktadır. Bu alandaki AB mevzuatı bir takım meslekler için asgari eğitim şartı aramıştır. Bu meslekler için tamamlanması gereken eğitim şartları ilgili direktiflerde belirtilmiştir. Bunun anlamı serbest dolaşım başladığı takdirde bu meslek dallarında ülkemize AB üyesi ülkelere çalışmak üzere gelmek isteyen üye ülke vatandaşlarından asgari eğitim şartlarının tamamlandığına dair belgeler istenecektir. Aynı şekilde bu meslek dallarında ülkemizden AB üyesi ülkelere çalışmak üzere gitmek isteyen vatandaşlarımızın herhangi bir sorunla karşılaşmalarını için üniversitelerdeki müfredatın ve ders sayısının AB direktiflerinde belirtilenlerle uyumlu olması zorunludur.

Bu konuda asıl sorun, herhangi bir direktifle mesleğe sahip olunması ve icrası bir düzenlemeye sahip olmamış mesleklerdir. Topluluk bu konuda üye ülkeleri serbest bırakmıştır. Yani her üye ülke bu mesleklerle ilgili kendi ulusal düzenlemelerini yapmakta serbesttir. Mesleğini icra etmek üzere başka bir ülkeye gitmek isteyenler bu mesleklerde Topluluk kurallarına değil gitmek istediği ülkenin o meslekle ilgili düzenlemelerine uymak zorundadır. Eğer gitmek istediği ülkede o meslekle ilgili bir düzenleme bulunmuyor ise bu takdirde mesleğini serbestçe icra edebilmektedir.

Ülkemizde AB normlarına uygun meslek kriterlerinin belirlenmesi ve belgelendirilmesi sisteminin bulunmadığı dikkate alındığında, ülkemizin tam üyeliği durumunda, pek çok alan itibarıyla diğer AB üyesi ülkelere mesleki eğitim almış AB

---

⁵⁵ ibid, sf.148

⁵⁶ Tekinalp, op.cit.sf.779

vatandaşları, hiçbir ulusal kritere uyum zorunluluğunda olmadan ülkemizde mesleğini icra edebileceklerdir⁵⁷. Buna karşın, Türk vatandaşları çalışmak üzere gittikleri diğer AB üyesi devletlerin belirlediği mesleki kriterlere uyum sağlama gibi bir engelle karşılaşabileceklerdir. Başka bir deyişle, herhangi bir mesleğe ilişkin ulusal standartların belirlenmemesi durumunda, bu konuda yetersiz de olsa bir eğitim almış her AB vatandaşı Türkiye’de bu mesleği icra edebilecektir. Ancak AB’de mesleğini icra etmek isteyen bir Türk vatandaşı, mesleki yeterliliğini ülkemizde belgelendiremediği için, o ülkede çalışamayacaktır.

Bu sorunun ortadan kaldırılması için ülkemizde her meslekle ilgili bir meslek kriteri belirlenmesi gerekmektedir. Bu kriterler belirlenirken ülkemiz gerçekleri dikkate alınmalı, Türkiye’den çalışmak üzere en fazla hangi üye ülkelere gidilebileceği araştırılmalı ve meslek standartları o ülkeninkilere yakın olarak belirlenmelidir.

4.3.2. İkamet Hakkı

Türkiye’de İkamet Hakkı ile ilgili temel düzenlemeler 1982 Anayasası, 24 Ağustos 1950 tarih ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu, 15 Ağustos 1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (YİSHK), 18 Mart 1927 tarihli ve 442 Sayılı Köy Kanunu ve 18 Aralık 1981 tarihli ve 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunudur.

Anayasada ve Pasaport Kanununda yer alan hükümler “vize” başlığı altında incelenecek olup, Türk mevzuatında yer alacak uyumlaştırma çalışmaları Adalet ve İçişleri başlığı çerçevesinde ele alınacaktır.

YİSHK da AB üyesi vatandaşları ile diğer üçüncü ülke vatandaşları arasında bir ayırım yapılmamıştır.

YİSHK ya göre Türkiye’de çalışmak isteyen bir yabancı çalışmaya başlamadan önce ikamet tezkeresi almak zorundadır(3/2.md.). Ancak ilgili AB mevzuatı olan 68/360/AT

---

⁵⁷ Sungar,M. Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Olarak Tanınması Ve Ulusal Meslek Standartları, TİSK İşveren Dergisi, Aralık 2003, s.15

sayılı Direktifte çalışmak üzere başvuran kişinin oturma izni verilmesi beklenirken çalışmaya başlayabileceğine hükmedilmiştir.⁵⁸

Aynı Kanununun 7/A. maddesinde yer alan sırf iş tutmak için gelecek yabancılara, tutacağı İş Türk vatandaşlarına hasredilmiş ise ikamet tezkeresi verilmeyeceğine dair hüküm 64/221/AT sayılı Konsey Direktifinin ülkeye giriş, ikamet izni ve sınırdışı edilme hususlarında alınacak önlemlere ilişkin hükmüne aykırıdır.

75/34/AT sayılı Direktif ise düzenlenen bir ülkede kendi hesabına çalıştıktan sonra o ülkede ikamet edebilme hakkı ile ilgili hükümler, YİSHK'da yer almamaktadır. Ayrıca İşçilerin Serbest Dolaşımı başlığı altında incelenecek olan 68/360/AT sayılı Direktife göre ikamet izninin süresinin 5 yıl olmasına ve otomatik olarak yenilenebilmesine rağmen YİSHK'da bu süre hem 2 yıl olarak düzenlenmekte hem de otomatik yenilenmeye imkan vermemektedir.

90/364/AT sayılı Direktif, AB üyesi ülke vatandaşlarına, Türk hukuk sisteminde yabancıların hakları açısından henüz mevcut olmayan genel bir ikamet hakkı tanımaktadır.⁵⁹

YİSHK'da iş sahibi olanların kişisel ikamet tezkeresi alması zorunluluğu, müşterek ikamet tezkeresinin karı koca ve 18 yaşını doldurmamış çocuklara münhasır oluşu (9.md.) 68/360 sayılı Direktife aykırıdır. Zira bu yaş AB'de 21 dir ve aile fertleri çok daha geniş olarak ele alınmıştır.⁶⁰

Mevzuatımızda, Türkiye'de ikamet etmekle birlikte, başka bir üye ülkede çalışan kişiler, mevsimlik işçiler ve işsiz kalan bir işçinin oturma izninin geri alınamayacağı konusunda hüküm bulunmamaktadır.⁶¹

Köy Kanununda yer alan: “Madde 88 - Ecnebi tebaası köylerde ikamet etmek için Dahiliye Vekaletinden resmi tezkere alacaklardır. Bu tezkerelerin verilip verilmemesi ve ikamet müddetlerinin azaltılıp çoğaltılması Dahiliye Vekaletine aittir.” “ ifadesi 75/34/AT

---

⁵⁸ Özkan.op.cit.,sf.148

⁵⁹ Tekinalp.op.cit., sf 779

⁶⁰ Özkan.op.cit.,sf.149

⁶¹ Özkan,ibid.,sf.169

sayılı Direktifte belirtilen yerleşme hakkının kısıtlanmasının yasaklanması düzenlemesine aykırıdır.

Pasaport Kanununda, 64/221/AT sayılı Direktife göre “kimlik kartı ile de ülkeye girilebilmesinin yolunu açacak değişikliklere ihtiyaç bulunmaktadır. Pasaport Kanununda yapılacak değişiklikler daha çok 64/221 sayılı Direktif ile ilgili olup Adalet ve İçişleri başlığı altında daha ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu konuda 2003 yılı Ulusal Programında 2005 yılında gerçekleştirilmek üzere bir takım düzenlemelere gidileceği belirtilmiştir.

2565 Sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununa göre, 1. derecede askeri yasak bölgelerde ikamet Topluluk Hukukunda da “kamu güvenliği” gerekçesi ile kısıtlanmış olmakla beraber,⁶² ikinci derecede yasak bölgeler için AB vatandaşlarına Türk vatandaşları ile eş hak tanınması gerekmektedir.⁶³

AB’ye üyelik çerçevesinde “ikamet” hakkı ile ilgili Türk mevzuatları gözden geçirildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Türkiye yabancılar ile ilgili bazı mevzuatlarında “Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları bu düzenlemelerden muaf tutulur” şeklinde ifadeler eklenmesi gerekmektedir. Bu işlem tek tek, her mevzuatta düzenleme yapılabileceği gibi bütün ilgili mevzuatı uyumlu hale getirecek tek bir dikey çerçeve mevzuatla da yapılabilir. Adalet ve İçişleri Başlığı altında da incelenecek olan bu konu da 2003 yılı Ulusal Programında bazı düzenlemelere gidileceği belirtilmiştir.⁶⁴ Özellikle üçüncü ülkelerden göç konusunda AB mevzuatı ile uyum sağlanabilmesi amacı ile bir “Yabancılar Kanunu” tasarısı hazırlanacağı ifade edilmiştir. Bu kanun hazırlanırken “mütekabiliyet esasına” ve AB ile tam üyelik müzakerelerine göre uygulamaya giriş tarihi belirlenmek üzere AB üyesi ülke vatandaşlarını belirli kısıtlamalardan muaf tutacak hükümler eklenebilir.

AB üyesi ülke vatandaşlarına uygulanacak muafiyetler dışında Türk mevzuatlarında bazı yapısal değişikliklere de gidilmesi gerekmektedir. Bazıları yukarıda da ifade edilen örneğin, Türkiye’de ikamet etmekle birlikte, başka bir üye ülkede çalışan kişiler, mevsimlik

---

⁶² Tekinalp,op.cit.,sf.779

⁶³ Tekinalp,ibid.,sf.774

⁶⁴ 2003 yılı Ulusal Programı, Adalet ve İçişleri Bölümü,s.665

işçiler ve işsiz kalan bir işçinin oturma izninin geri alınmayacağı, bir ülkede kendi hesabına çalıştıktan sonra o ülkede ikamet edebilme hakkı ile ilgili hükümler ya da çalışmak üzere başvuran kişinin oturma izni verilmesi beklenirken çalışmaya başlayabilmesini sağlayacak hükümler Türk mevzuatlarında bulunmamaktadır. Bu hükümler için uyum takvimi müzakereler aşamasında belirlenecektir.

4.3.3. Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı

Türkiye henüz AB üyesi olmadığı için ilgili Türk mevzuatlarında bu konuda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. AB vatandaşlarına vatandaş olmadığı bir Topluluk üyesinde ikamet etmeleri halinde Avrupa Parlamentosu seçimlerinde aday olabilmeye ve seçimlerde oy kullanabilme hakkını veren 93/109/AT sayılı Direktif ve yine AB vatandaşlarına vatandaş olmadığı bir Topluluk üyesinde ikamet etmeleri halinde ikamet ettikleri yerde yerel seçimlerde aday olabilmeye ve seçimlerde oy kullanabilme hakkını veren 94/80/AT sayılı Direktif'e uygun olarak hazırlanacak hukuki düzenlemeler müzakereler aşamasında belirlenecek bir takvime göre Türk mevzuatına aktarılacaktır.

YİSHK'da AB üyesi ülke vatandaşları ile diğer üçüncü ülke vatandaşları arasında bir ayırım yapılmamıştır.” İfadesi yer almaktadır. Ancak 94/80/AT sayılı Direktife göre Türkiye'de ikamet hakkına sahip olan AB üyesi ülke vatandaşlarının mahalli seçimlerde oy kullanma ve aday olabilmeye hakkı mevcut mevzuatta bulunmamaktadır.

18/1/1984 tarih ve 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları Ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 10. maddesinde “Anayasa ve Kanunlarda yazılı şartlara uygun olarak, seçilme yeterliğine sahip olan **her vatandaş**, bir siyasi parti listesinden veya bağımsız olarak, il genel meclisi üyeliğine, belediye başkanlığına veya belediye meclisi **üyeliğine adaylığını koyabilir**” ifadesi yer almaktadır. Bu hüküm 94/80/AT sayılı Direktife aykırıdır.

Ayrıca 1982 Anayasasının 67 nci maddesinde “ **Vatandaşlar**, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir. (Değişik : 23/7/1995 – 4121/5

md.) Onsekiz yaşını dolduran **her Türk vatandaşı** seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir. “ ifadesi yer almaktadır.

Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin gerçekleşmesi durumunda “Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Oy Hakkı” başlığı altında Avrupa Parlamentosu seçimlerinde “oy kullanabilme” ile ilgili yeni bir hukuki düzenleme yapılması gerekecektir. Çünkü Türk mevzuatında bu uygulama ile ilgili hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Ancak AB üyesi ülkelerin mahalli seçimlerde aday olabilme ve oy kullanabilme hakları yukarıda belirtilen mevzuatlara AB üye ülke vatandaşları ile ilgili hükümlerin derc edilmesi ile sağlanabilecektir.

4.3.4.Vize

Vize konusu Adalet ve İçişleri Başlığı altında ele alınacaktır. 2004 yılı Ulusal Programında bu konuda şu ifadeler yer almıştır: ⁶⁵

Ülkemiz tarafından halihazırda kullanılan vize etiketleri AB güvenlik standartlarını karşılamadığından, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) ve AB standartlarına uygun yüksek güvenli vize etiketlerinin kullanımına geçilmesi öngörülmektedir.

- Ülkemiz tarafından verilen vize tipleri AB ülkelerinde geçerli Schengen vize tiplerine uymamaktadır. Bu alanda tedrici bir uyumun başlatılması gerekmektedir.

- Dış temsilciliklerimizin ve sınır kapılarımızın belge güvenliğini denetleyecek teçhizatla donatılması konusu, özellikle uluslararası platformda yasa dışı göç ve insan ticareti ile yapılan mücadele kapsamında da büyük önem taşımaktadır.

- Havaalanı transit vizesi uygulamasının başlatılması aynı zamanda Türk havalimanlarından kalkan uçaklarla AB'ye giriş yapmak isteyen ancak yasa dışı konumda buldukları için ülkemize geri gönderilen kişilerle ilgili sorunların çözümü bakımından da yararlı olacaktır.

Sınırdaki bandrol vize itası uygulaması Schengen sisteminde bulunmadığından, ülkemizin tedrici olarak söz konusu uygulamaya son vermesi gerekmektedir.

---

⁶⁵ Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara 2003, sf.663

2003 yılı Ulusal Programında ayrıca bu konudaki AB mevzuatına uyum sağlamak amacı ile 5682 sayılı Pasaport Kanununda (ilgili bölümleri) Tasarısı ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunda (ilgili bölümleri) değişiklikler yapılacağı bu değişikliklerin de 2005 yılı içerisinde tamamlanacağı belirtilmiştir.

4.3.5. İşçilerin Serbest Dolaşımı

Avrupa Komisyonunun Türkiye için hazırladığı 2003 yılına ait İlerleme Raporunda İşçilerin Serbest Dolaşımı konusunda aşağıdaki ifadelere yer verilmiştir:

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun kabul edilmesi, işçilerin serbest dolaşımı bakımından önemli bir gelişmedir. Türkiye’nin, yabancı işçilerin serbest dolaşımına ilişkin sınırlamaların kaldırılması bakımından, çeşitli kanunları ve meslek kuruluşlarının bu çerçevedeki rolünü gözden geçirmesine ihtiyaç bulunmaktadır.⁶⁶

İşçilerin Serbest Dolaşımı Konusundaki temel mevzuat olan 1612/68 sayılı Konsey Tüzüğü üye ülke vatandaşlarının başka bir üye ülkede o ülkenin vatandaşları ile aynı şartlar altında ücretli bir işe girebilecekleri ve mevcut iş imkanlarından yararlanma konusunda milli işçilerle aynı önceliğe sahip olacakları hükmünü getirmektedir⁶⁷(1,2. md.). Yine bu tüzüğe göre işgücü arz ve talebini kısıtlayan veya şarta bağlayan veya münhasıran diğer ülke vatandaşlarını eleyen mevzuat uygulanamaz. Bir üye devlet vatandaşı olan işçi, diğer bir üye ülke topraklarında milliyeti nedeni ile işe girme, ücret, işe son verme, mesleğe yeniden uyum ve işçilerin yeniden çalıştırılması yönünden yerli işçilerden farklı muamele görmemelidir (7.md).

İşçilerin Serbest Dolaşımını Konusunda 2003 yılı Ulusal Programında⁶⁸ “Türk mevzuatlarında yer alan bazı mesleklerin icrasında “Türk Vatandaşlığı” şartı içeren hükümlerin AB üye devleti vatandaşları için karşılıklılık ilkesi çerçevesinde üyeliğe kadar

⁶⁶ <http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=6039>

⁶⁷ Özkan, op.cit., sf. 150

⁶⁸ 2003 Yılı Ulusal Programı, Kişilerin Serbest Dolaşımı Başlığı, s.123

aşamalı olarak, bazı meslek gruplarında ise yine karşılıklılık ilkesi çerçevesinde üyelikten sonra kaldırılacağı” taahhüt edilmiştir.

6 Mart 2003 tarih ve 25040 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4817 sayılı “Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun” 1612/68/AT sayılı Konsey Tüzüğü ile kısmen uyumludur. Kanunun Kapsam başlıklı 2 inci maddesinde yer alan “Bu Kanun ... Karşılıklılık ilkesi, uluslararası hukuk ve Avrupa Birliği hukuku esasları dikkate alınarak çalışma izninden muaf tutulan yabancılar dışında kalan kişileri kapsar “ ifadesi ve “İstisnalar” başlıklı 8 inci maddenin “e” bendinde yer alan “ “Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları ile bunların Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vatandaşı olmayan eş ve çocuklarına bu Kanunda öngörülen sürelerle tâbi olmaksızın çalışma izni verilebilir.”; ifadesi ile Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları ve üçüncü ülke vatandaşları arasında kesin ve net bir ayırım yapılmıştır. Müzakereler çerçevesinde karşılıklılık ilkesi çerçevesinde yapılacak düzenlemelerde Kanun da bu bağlamda herhangi bir değişikliğe gidilmesine gerek kalmayacaktır.

4817 sayılı Kanun çalışma izinlerinin tek bir otorite tarafından verilmesini sağlayarak bu alandaki dağınıklığı gidermiştir. Ayrıca bu Kanun ile 2007 sayılı “Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun” yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır. Bu çerçevede tercümanlık, rehberlik, şoförlük, fotoğrafçılık, garsonluk gibi mesleklerin ifası için gereken Türk vatandaşlığı şartı artık uygulanmayacaktır.⁶⁹

Ancak mevcut Türk mevzuatlarında halen bazı meslek gruplarında mesleğin icrası için Türk Vatandaşı olmak şartı bulunmaktadır. Örneğin; doktorluk, hekimlik, veterinerlik, eczacılık, gözlükçülük, kimyagerlik ve kimya mühendisliği gibi sağlık mesleklerine ait kanunlarda, hakimlik savcılık, noterlik ve avukatlık gibi adalet hizmetleri ile ilgili kanunlarda, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda, Maden Kanununda, Kabotaj Kanununda bu şart halen mevcuttur.⁷⁰

Bu çerçevede Türk mevzuatında düzenleme yapılırken dikey bir mevzuat ile kamu güvenliği istisnası da göz önünde bulundurularak ilgili kanunlarda yer alan mesleğin icrası için “Türk Vatandaşı Olma” şartı kaldırılabilir.

⁶⁹ 2003 yılı Ulusal Programı, Kişilerin Serbest Dolaşımı Başlığı, s.123

⁷⁰ Özkan,op.cit.,sf.172

4817 sayılı Kanunda yükümlülük bildiren tüm maddeler “ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe” ibaresi ile başlamaktadır. Bu düzenleme Avrupa Birliği vatandaşlarına uygulamada istisna tanınabilmesi kolaylaştırılmıştır.

Ayrıca 4817 sayılı Kanunun 10 maddesine göre Türkiye'nin taraf olduğu ikili veya çok taraflı sözleşmelerle sağlanan haklar saklı kalmak kaydıyla, çalışma izninden muaf tutulan yabancılara, istekleri halinde Bakanlıkça çalışma “izni muafiyet teyit belgesi” verilebilmektedir.

29/8/2003 tarih ve 25214 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin 55 inci maddesinde **24 Nisan 2004 tarihinde** 25442 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan değişiklik de yer alan “Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerle çalışma izninden muaf tutulanların çalışma izni almalarına gerek bulunmamaktadır.” ifadesi ile Türkiye mütakabiliyet esasına göre yapılacak düzenlemelere açık olduğunu beyan etmiştir.

29/8/2003 tarihli ve 25214 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğine göre:

Yabancılar, yurt dışından çalışma izni için başvurularını, uyuğunda buldukları veya daimi ikamet ettikleri ülkedeki Türkiye Cumhuriyeti temsilciliklerine yaparlar. Temsilcilikler, çalışma izin talebine ilişkin olabilecek değerlendirmeleri ile birlikte bu başvuruları doğrudan Bakanlığa iletirler.

Yurt içinden, sadece en az altı ay süreli ikamet tezkeresi almış ve bu süresi sona ermemiş olan yabancılar veya bunların işverenleri, başvurularını doğrudan Bakanlığa (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) yapabilirler.

Türkiye'de öğrenim amacıyla verilen ikamet izinleri hariç, herhangi bir sebebe istinaden en az altı ay süreli ikamet izni almış olup da bu izin süresi içerisinde çalışma izni verilmiş yabancılardan, Türkiye'nin dış temsilcilikleri kanalı ile çalışma vizesi alması koşulu aranmaz. Ancak, insan ticaretine konu olan veya olabilecek alanlarda çalışacak yabancılar için

altı ay süreyle ikamet etmiş olması konusu dikkate alınmayarak, her defasında dış temsilciliklerimizden çalışma vizesi almaları koşulu aranır.

Turistik vize ya da çalışma amacı dışındaki vizelerle veya iki ülke arasındaki vize muafiyeti programı ve diğer vize kolaylıklarından yararlanarak Türkiye'ye gelmiş olan ve ikamet tezkeresi olmayan yabancıların, çalışma izni için yurt içinden başvuruları alınmaz.

Bakanlık (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı), Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, çalışma izni ve izin uzatma başvurularının değerlendirilmesinde, yabancıların ikamet ve çalışma izninin süresi ile hizmet akdinin ve işin süresine göre belirli bir işyeri ya da işletmede ve belirli bir meslekte, yalnız bu işe münhasır kalmak kaydıyla iş piyasasındaki durum, çalışma hayatındaki gelişmeler, istihdama ilişkin sektörel, coğrafi ve ekonomik konjonktür değişikliklerini dikkate alır. Bu değerlendirme kriterleri çerçevesinde, Kanunun 12 nci maddesine göre Bakanlığın (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) yapacağı değerlendirmelerde dikkate alınmak üzere, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerin hükümleri de dikkate alınmak suretiyle, Türkiye İş Kurumu tarafından periyodik olarak dört haftalık sürelerde, il bazında "yabancıların istihdamının uygun görülmediği iş ve meslekler" Bakanlığa rapor olarak bildirilir. Periyodik dönemler dışında olabilecek değerlendirmelerini de, dört haftalık raporları beklemeden ayrıca bildirirler.

Bakanlık (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı), ülke içinden istihdam yerine yabancı istihdamı için yapacağı değerlendirmede, başvuru sırasında istenecek belgelerin yanı sıra, yabancıların istihdamını haklı kılacak, işin özel niteliği ile yabancı personelin bonservis, referans mektubu, görevlendirme yazısı ya da kabul yazısı gibi yetkili makamlarca onaylı bilgi ve belgeleri de dikkate alarak karar verir.

Türkiye'de çalışma hayatı 22.5.2003 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 4857 sayılı "İş Kanunu" ile düzenlenmiştir. Bu Kanununun 5 inci maddesine göre "İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz. İşveren, esaslı sebepler olmadıkça tam süreli çalışan işçi karşısında kısmî süreli çalışan işçiye, belirsiz süreli çalışan işçi karşısında belirli süreli çalışan işçiye farklı işlem yapamaz.

4857 sayılı Kanun Türk vatandaşları ile yabancılar arasında çalışma şartları, ücret vs gibi konularda hiçbir ayrımcılığın yapılamayacağını açıkça belirtmiştir. Kanunun 5. maddesinin ilk fıkrası “İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz” şeklinde düzenlenmiştir.

Türk mevzuatında yabancıların taşınmaz edinebilmeleri ile ilgili 422 sayılı Köy Kanununda yer alan kısıtlamalar 4916 sayılı Kanun⁷¹ ile yürürlükten kaldırılmıştır. 4916 sayılı Kanunun 38 inci maddesi 422 sayılı Köy Kanununun yabancıların mülk edinmelerini önleyen 87 inci maddesini yürürlükten kaldırmıştır.

Mevcut Türk mevzuatında Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu dışında yabancıların mülk edinebilmeleri ile ilgili bir kısıtlama bulunmamaktadır.⁷²

2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35. maddesinde “Tahdidi mutazammın kanuni hükümler yerinde kalmak ve karşılıklı olmak şartıyla **yabancı hakiki şahıslar** Türkiye’de gayrimenkul mallara temellük ve tevâris edebilirler” ifadesi yer almakta idi. Buradaki sorun yabancı “tüzel kişilerin” taşınmaz edinebilmeleri ile ilgili bir düzenleme bulunmaması idi. 19.07.2003 tarih ve 25173 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4916 sayılı Kanunun 19'uncu Maddesi ile, Tapu Kanununun 36'ncı maddesi yürürlükten kaldırılarak içerdiği hükümler 35'inci maddeye aktarılmıştır. Tapu Kanununun 35 inci maddesinin yeni hali aşağıdaki gibidir:

"Karşılıklı olmak ve kanunî sınırlamalara uyulmak kaydıyla, yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre **kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri**, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde taşınmaz edinebilirler. Karşılıklılık ilkesinin uygulanmasında, yabancı devletin taşınmaz ediniminde kendi vatandaşlarına veya yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerine tanıdığı hakların, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına veya ticaret şirketlerine de tanınması esastır.”

⁷¹ 4916 sayılı Kanun 19.07.2003 tarih ve 25173 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁷² <http://www.tkgm.gov.tr/tapunet/atkgmgovtr/index.htm>

Yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerinin otuz hektardan fazla taşınmaz edinebilmesi Bakanlar Kurulunun iznine tâbidir”

Yukarıda yer alan maddeden de anlaşılacağı üzere artık Tapu Kanununda yabancıların taşınmaz edinebilmeleri ile ilgili bir engel kalmamaktadır. Bu alanda mevcut tek kısıtlama yabancıların 30 hektardan fazla taşınmaz edinebilmelerinin Bakanlar Kurulunun iznine tabi bırakılmasıdır. Bu da bir kısıtlama olarak değil, bir denetim mekanizması olarak düşünülmüştür. Ayrıca yabancıların ülkemizde taşınmaz edinebilmeleri için “karşılıklılık esası” gerekmektedir. Bir başka ifade ile Türkiye’de taşınmaz elde etmek isteyen bir yabancınn ülkesinin aynı hakkı Türk vatandaşlarına sağlaması gerekmektedir. Türkiye ile arasında karşılıklılık bulunan ve bulunmayan ülkelerin listesi Ek 1 de verilmiştir.

2821 sayılı Sendika Kanununa göre hizmet akdine dayanarak çalışan tüm işçilerin Sendikaya üye olma hakkı bulunmaktadır. Yabancılar ile Türk vatandaşları arasında bir ayrım bulunmamaktadır (md. 20).

Yukarıdaki incelemeden de anlaşılacağı üzere Türkiye’nin ilgili AB mevzuatına uyumu bazı yapısal değişiklikler ve Türk mevzuatlarına AB üyesi ülke vatandaşları lehine istisna tanıyan hükümlerin eklenmesi ile tamamlanabilecektir.

4.3.6.Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu

1408/71 sayılı Konsey Tüzüğüne göre “üye devletlerden birinin ülkesinde oturan kişiler, o devletin vatandaşları ile aynı hak ve yükümlülüklerle tabi olacaktır. Bir üye devlet mevzuatına göre kazanılmış bir ödenek, ilgilinin başka bir üye ülkede oturması sebebi ile indirilmeyecek veya kesilemeyecektir. 1408/71 sayılı Tüzükte hastalık analık sigortası(madde 18-39), malullük (madde 37-40), yaşlılık ve ölüm (madde 44-51), iş kazaları ve meslek hastalıkları (madde 52-63), işsizlik ve aile yardımları (Madde 72-79), çocukların ve yetimlerin durumu ayrı ayrı düzenlenmiştir. Her bir başlık altında geri ödemelerin nasıl hesaplanacağı, ilgiliye ödemelerin nasıl yapılacağı belirtilmiştir. 1408/71/AT ve 574/72/AT sayılı Konsey Tüzüklerinin eklerinde her bir yardım için üye ülkelerde hangi kuruluşların sorumlu olduğu belirtilmiştir. Örneğin yaşlılık sigortası kapsamına İngiltere’ye giren bir üye ülke vatandaşı çalışmasını Almanya’da tamamlamış ve ödemesini Almanya’da almak istemiş ise tüzüklerin

ekinde belirtilen yaşlılık sigortası ile ilgili Alman makamına başvuracak, ilgili makam İngiltere’de yer alan ve ekte belirtilen kurumla temas kuracak ve ilgili kişinin İngiltere’de almaya hak kazandığı miktarı bu ülkeden transfer ederek ilgiliye ödeyecektir. Bu tüzüklerin temel amacı “kişilerin serbest dolaşımı hakkından yararlanan üye ülke vatandaşlarının ülke değiştirdikçe hak kaybına uğramasının engellenmesidir.”⁷³

Türk mevzuatında “sosyal güvenlik hakkı” Anayasa ile tanınmıştır. Anayasanın 60. maddesinde “herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir” ilkesi yer almaktadır.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda sigortalının tanımı hizmet akti ile çalışan kimse olarak yapılmış ve bu tanımda sigortalının uyuşmasına, kaçak veya izin alınarak çalıştırılmış olmasına yer verilmemiştir.⁷⁴ Hangi ülkenin vatandaşı olursa olsun veya vatansız olsun gerçek veya tüzel kişiye hizmet akdi ile bağlı olarak çalışan herkes sigortalı sayılmıştır.⁷⁵ Hangi ülkenin vatandaşı olursa olsun, vatansız veya, göçmen olsun, izin alınmış ya da kaçak olsun hizmet akdi ile çalışan herkes Sosyal Sigortalar Kanununda aynen Türk vatandaşı gibi sigortalı sayılmıştır. Bu nitelikteki birini çalıştıracak işveren işe başlatmadan önce sigortalı işe giriş bildirgesini düzenleyip kuruma vermekle yükümlü kılınmıştır.

Ancak ülkemiz ile ülkesi arasında sosyal güvenlik sözleşmesi olsun ya da olmasın yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir firmanın nam ve hesabına ülkemize bir iş için gönderilen ve ülkesinde sigortalı olduğu bildirilen kimseler sigortalı sayılmadığı için kuruma bildirimleri söz konusu değildir. Ülkemiz ile arasında sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerdeki firmalar adına **gönderilen işçiler** için ise bu belgeleri, ilgili ülkenin yetkili sigorta makamlarından alınarak konsolosluklarımıza onaylatılacaktır. Sosyal Sigortalar Kanununa göre ülkemizde çalışan yabancı uyruklu işçilerin tümü zorunlu olarak kısa vadeli sigorta kollarına tabidir. Sadece ülkemiz ile ülkesi arasında sosyal güvenlik sözleşmesi olanlar zorunlu olarak tüm sigorta kollarına tabidirler.

1479 sayılı Bağ Kur Kanununda bağımsız çalışan yabancı işçiler bakımından getirilen kısıtlama 24.07.2003 tarihinde 4956 sayılı Kanun ile kaldırılmıştır. 1479 sayılı

---

⁷³ Özdemir, S. op.cit.,sf.45

⁷⁴ TOZAN C., Ülkemizde Çalıştırılan Yabancı Uyruklu İşçilerin Sigortalılığı www.turkis.org.tr/yabanciuyruk.doc

⁷⁵ 506 sayılı Kanun md. 2” Bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılan-lar bu kanuna göre sigortalı sayılırlar.”

Kanunda sigorta kapsamına dahil edilemeyecekler arasında “yabancı uyruklular” da yer almakta idi.

Emekli Sandığı Kanunu⁷⁶ bu Kanunla tanınan haklardan yararlanabilmek için Türk vatandaşı olmayı aramaktadır(md.12). Kanununun 8. maddesinde muhtaç, dul ve yetim aylıklarının yalnızca Türk uyruklulara bağlanacağı açıklanmıştır. İştirakçilerden Türk vatandaşlığından çıkarılan, Türk vatandaşlığını bırakan, Türk vatandaşlığını muhafaza edenler hariç yabancı memleket uyruğuna girenlerin bu Kanunla tanınan her çeşit hakkı düşmektedir⁷⁷ (md. 92).

İşsizlik Sigortası Kanunu⁷⁸, yapılan milletlerarası anlaşmalara istinaden karşılıklılık esasına göre çalışan yabancı işçileri de kapsamaktadır. Karşılıklılık esasına göre Türkiye ile yapılan milletlerarası anlaşma hükümlerine göre, kendi ülkelerinde Türk vatandaşlarını işsizlik sigortasından yararlandıran ülkelerin vatandaşları da Türkiye’de işsizlik sigortasından yararlanacaktır.⁷⁹

Türkiye 19.07.1971 tarihinde onayladığı 1962 tarih ve 118 sayılı Vatandaşlarla Vatandaş Olmayan Kimselere Sosyal Güvenlikte Eşit Muamele Yapılması Hakkında Sözleşme gereği yabancılara vatandaşlarıyla eşit davranma yükümlülüğü altına girmiştir.

Ülkemizin taraf bulunduğu ve 2001 yılı Ocak ayı itibarıyla yürürlükte bulunan ikili sosyal güvenlik sözleşmelerinin sayısı 14’tür⁸⁰. Bunun haricinde 1 Mart 1977 tarihinden beri Türkiye açısından da yürürlükte olan Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi gereğince, Lüksemburg, İspanya, Portekiz, İtalya gibi ülkelerle uzun vadeli sigorta kolları açısından hizmet birleştirmesi yapılabilmektedir.⁸¹

Sosyal güvenlik sözleşmeleri, mütekabiliyet esasları çerçevesinde, akit tarafların çalışanlarının hizmet birleştirilmesi, yardımların diğer akit tarafa ihracı, sağlık yardımları,

⁷⁶ Kanun No:5434.RG 17.6.1949.S.7235

⁷⁷ Ekşi,N.,Avrupa Birliği'nin Kişilerin Serbest Dolaşımı Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu,2002,İstanbul,İKV Yayınları sf.40

⁷⁸ Kanun No: 4447, RG 8.9.1999,S.23810

⁷⁹ Ekşi,N, op.cit.sf.41

⁸⁰ Yürürlükte Bulunan Sözleşme Ya Da Anlaşmalar (Ocak 2001)

01- İngiltere 09.09.1959 01.06.1961, 02- F.Almanya 30.04.1964 01.11.1965, 03- Hollanda 05.04.1966 01.02.1968, 04- Belçika 04.07.1966 01.05.1968,05- Avusturya 12.10.1966 01.10.1969, 06- İsviçre 01.05.1969 01.01.1972, 07- Fransa 20.01.1972 01.08.1973, 08- Libya 13.09.1984 01.09.1985,09- Danimarka 22.01.1976 01.02.1978, 10- İsveç 30.06.1978 01.05.1981, 11- Norveç 20.07.1978 01.06.1981 12- Kkte 09.03.1987 01.12.1988, 13- Makedonya 06.07.1998 01.07.2000 14.Romanya

⁸¹ www.calisma.gov.tr/birimler/sgk/sgk.htm - 49k

geçici görevlendirmelerde şahısların tabi olacakları mevzuatı, işlem eşitliği gibi benzeri hükümleri içermektedir.⁸²

2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu yabancı işçilerin durumunu düzenleyen herhangi bir hüküm içermemektedir. Ancak Kanununun 39 uncu maddesinde “bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun uygulanacağı belirtilmektedir. 506 sayılı Kanunda ise hangi ülkenin vatandaşı olursa olsun veya vatansız olsun gerçek veya tüzel kişiye hizmet akdi ile bağlı olarak çalışan herkes sigortalı sayılmıştır. Dolayısı ile 2925 sayılı Kanuna göre yabancı işçilerin sigortalanması açısından bir engel bulunmamaktadır.

1408/71 sayılı Tüzükte hastalık analık sigortası (madde 18-39), malullük (madde 37-40), yaşlılık ve ölüm (madde44-51), iş kazaları ve meslek hastalıkları (madde 52-63), işsizlik ve aile yardımları (madde 72-79) çocukların ve yetimlerin durumu ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Türk sosyal güvenlik sisteminde aile yardımı rejimi mevcut olmasına rağmen gerek ilgili mevzuatların dağınıklığı gerek de yapılan yardımın yeterli miktarda olmayışı sorun teşkil etmektedir⁸³. İş kazası ve meslek hastalığı yalnız ücretliler rejiminde ve tarım işçileri rejiminde mevcuttur. Sınır işçisi ve mevsimlik işçi kavramları yerleşmemiştir. İsteğe bağlı sigorta sistemi AB üyesi ülkelerin sistemleri gibi kapsamlı bir şekilde düzenlenmemiştir. 2926 sayılı “Tarımda Kendi Adına Ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu”nda hastalık ve analık sigortası düzenlenmemiştir. 2002 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” yaşlılık yardımı alabilmek için Türk Vatandaşı olmayı şart koşmuştur⁸⁴(md.1).

Sonuç olarak Türk sosyal güvenlik sisteminde Türkiye’de çalışan yabancılar ile Türk vatandaşları –Emekli Sandığı Kanunu hariç- arasında çok büyük ayrımcılık yapılmamıştır. SSK ve Bağ Kur Kanunlarında Türk vatandaşlar ile yabancılar aynı haklara sahiptir. 1408/71/AT sayılı Konsey Tüzüğünde düzenlenen yardımların birçoğu Türk sosyal güvenlik sisteminde de yer almaktadır.

⁸² Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bülteni http://www.calisma.gov.tr/birimler/yih/bulten/2003_sayi4/bulten4.htm

⁸³ Örnek olarak: 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na göre çocuk yardımı çocuk başına aylık 9 Milyon TL (6 Euro) dur.

⁸⁴ Özkan,I.,op.cit.,sf.194

Türkiye’de kapsamlı bir sosyal güvenlik reformu çalışmaları devam etmektedir. Bu bağlamda; herkesi kapsayacak genel sağlık sigortası sistemi ve kurumunun kurulması; uzun vadeli sigorta kolları ile kısa vadeli sigorta kollarını birbirinden ayırarak şekilde emeklilik sisteminin ve kurumunun kurulması bütünleştirilmiş sosyal hizmet ve yardım sistemi ve kurumunun kurulması, sosyal güvenlik kuruluşları ve sağlık kuruluşları arasında norm ve standart birliği ile teknolojik altyapının sağlanması planlanmaktadır.

Bu çerçevede uzun vadeli sigorta programları olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile kısa vadeli sigorta programları olan iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık ve işsizlik programlarının birbirinden ayrılması, Avrupa Birliği Sosyal Güvenlik Mevzuatına olabildiğince uygun müktesebat uyumuna ve idari yapılanmaya gidilmesi sağlanması öngörülmektedir.

Türkiye bir çok ülke ile ikili sosyal güvenlik anlaşmaları yapmıştır. Bu yüzden fon transferi, sosyal güvenlik alanında işbirliği gibi konularda yıllardır süregelen bir bilgi ve tecrübe birikimi bulunmaktadır. Bu yüzden sistemin tam olarak uygulanmasında çok büyük sorunlarla karşılaşmayacaktır. Ancak 1408/71/AT sayılı Konsey Tüzüğü ile gelen sistemin bir de mali boyutu bulunmaktadır. Polonya’nın müzakere pozisyonu belgesi incelenirken görüldüğü üzere bu sisteme entegrasyonun Polonya’ya maliyetinin senelik 500 milyon Euro civarında olacağı tahmin edilmektedir. Türkiye, nüfusunun Polonya nüfusunun iki katı olduğu⁸⁵ ve yurtdışında çalışan Türk işçi sayısının çok fazla olması göz önünde bulundurulduğunda bu maliyetin Türkiye açısından çok daha büyük olacağı tahmin edilebilir. Bu yüzden müzakereler esnasında bu maliyetin hesaplanarak boyutunun belli edilmesi faydalı olacaktır.

4.4.Ankara Anlaşması - Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararlarının Müzakerelere Yansması ?

Türkiye ve Avrupa Topluluğu arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Antlaşmasının⁸⁶ 12 inci maddesinde “Akit Taraflar, aralarında serbest işçi akımını kademeli olarak gerçekleştirmek için, Topluluğu kuran Antlaşmanın 48, 49 ve 50. maddelerinden

⁸⁵ DİE 2000 nüfus sayımına göre Türkiye nüfusu 69 milyon dur. <http://www.die.gov.tr/konular/nufusSayimi.htm>

⁸⁶ 22/10/1964 tarih ve 6/3820 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

esinlenmekte uyuşmuşlardır.” ifadesi yer almaktadır. Ankara Antlaşması'nın ayrılmaz bir eki olan Katma Protokolün ⁸⁷ 36 ıncı maddesinde ise Kişilerin Serbest Dolaşımı ile ilgili olarak “Türkiye ile Topluluk üyesi Devletler arasında işçilerin serbest dolaşımı, Ortaklık Anlaşmasının 12 nci maddesinde yer alan ilkelere uygun şekilde, Anlaşmanın yürürlüğe girişinden sonra 12 yılın sonu ile yirmi ikinci yılın sonu arasında kademeli olarak gerçekleştirilecektir Ortaklık Konseyi bu konuda gerekli usulleri kararlaştıracaktır” kararı alınmıştır.

Görüldüğü üzere Ankara Antlaşması ve Katma Protokol bu konudaki somut hedefleri belirtmiş ve ayrıntıları Ortaklık Konseyine bırakmıştır. Bu konuda alınan Ortaklık Konseyi Kararları incelendiği takdirde Ortaklık Konseyinin sadece halihazırda bir AB üyesi ülkede yasal olarak çalışmakta olan Türk işçilerine ve ailelerine yönelik bazı kararlar aldığı, Türkiye'den AB üyesi bir ülkeye çalışmak üzere gitmek isteyen Türk vatandaşlarına yönelik hiçbir düzenlemenin yapılmadığı görülmektedir. Almanya'da çalışan bir Türk vatandaşının açtığı bir davada⁸⁸ Katma Protokole göre İşçilerin Serbest Dolaşımının 1986 yılında otomatik olarak başladığı yönündeki iddiası ATAD tarafından kabul edilmemiş ve Ortaklık Konseyinin İşçilerin Serbest Dolaşımı konusunda henüz bir karar almamış olmasını da sebep göstermiştir. İşçilerin Serbest Dolaşımı konusu daha sonra alınan Ortaklık Konseyi Kararlarında ele alınmamıştır.⁸⁹

Müzakerelerin başlaması durumunda Türkiye için Resmi Müzakere Belgesi hazırlanırken AB tarafı muhtemelen Türk Vatandaşlarının Katma Protokolden kaynaklanan haklarını gündeme getirmeyecektir ve Türkiye'nin diğer aday ülkeler ile aynı şartlar altında üye olacağını belirtecektir. AB üye ülkelerinin kamuoyu , içlerinde bulunduğu ekonomik durum, işsizlik değerleri ve son genişlemenin mali külfeti düşünüldüğünde, Türkiye'de yaşayan Türk vatandaşları için müzakereler aşamasında olumlu kazanımlar elde edilmesi imkanı pek görünmemektedir. Ancak halihazırda bir AB üyesi ülkede yasal olarak çalışmakta olan Türk vatandaşlarına yönelik 1/80 ve 3/80 sayılı OKKlarda tanın haklara bir takım iyileştirmeler istenebileceği düşünülmektedir. Örneğin 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 6 ıncı maddesinde belirli sürelerle yasal olarak Topluluk ülkelerinde çalışan Türk vatandaşlarının sadece “çalışılan ülkedeki” çalışma izinlerinin uzatılması vs gibi düzenlemeler

⁸⁷ 22/10/1964 tarih ve 6/3820 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

⁸⁸ Meryel Demirel Davası No 12/86 ECR 3719

⁸⁹ Ortaklık Konseyi Kararlarının tam metinleri için: <http://www.dpt.gov.tr/abigm/>

yer almaktadır. Müzakerelerde bu hakkın “belirli bir süre bir üye ülkede yasal olarak çalışan Türk Vatandaşlarının yalnızca çalışılan ülkede değil, diğer AB üyesi ülkelerde de iş başvurusu yapabilme ve çalışabilme hakkına sahip olması gerektiği” gibi bir pozisyon hazırlanması mümkündür. Ancak Avrupa Konseyinin 2003/109/EC sayılı Direktifi, üye ülkelerden birinde yasal olarak 5 yıl çalışan bir üçüncü ülke vatandaşının “uzun süreli ikamet izni” almaya hak kazanacağını ve bu belgeyi alan bir üçüncü ülke vatandaşının açık bir işe başvurma, sosyal güvenlik hakları gibi konularda üye ülke vatandaşları ile aynı haklara sahip olacak dolayısı ile bu belgeye sahip herhangi bir üçüncü ülke vatandaşı 2006 yılından itibaren üye ülkeler arasında serbest dolaşım hakkı kazanmış olacaktır. Bu nedenle tüm üçüncü üye ülke vatandaşlarına tanınan bu hakkın örneğin 5 yıllık süre kısaltılarak 1/80 sayılı OKK kapsamına giren Türk vatandaşları için geçerli olması yönünde bir müzakere pozisyonu hazırlanması mümkündür.

Ayrıca, halihazırda AB üyesi ülkelerde yasal olarak çalışmakta olan Türk Vatandaşlarının sosyal hakları ile ilgili 3/80 sayılı OKK'nın uygulanmasında da bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Taflan-Met Davasında⁹⁰ Divan 3/80 sayılı OKK ile 1408/71 sayılı Konsey Tüzüğü arasında bir karşılaştırma yapmış ve 3/80 sayılı OKK'nın 1408/71 sayılı Tüzüğün uygulama prensiplerini belirleyen 574/72/ sayılı Tüzük gibi bir ikincil mevzuatı olmadığı için Topluluk hukukunda doğrudan uygulanabilir bir mevzuat olmadığına hükmetmiştir. Ancak, Sürül Davasında⁹¹ Divan aynı konuda 3/80 sayılı OKK'nın 3 ncü maddesinde belirtilen hükümlerin uygulayıcı başka mevzuata ihtiyaç duyulmadan Topluluk Hukuku içinde doğrudan etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Müzakere Pozisyonu hazırlanırken halihazırda bir Avrupa Birliği üyesi ülkede çalışmakta olan Türk vatandaşlarını çok yakından ilgilendiren bu konuda açık-net kurallar getirilmesi gerektiği belirtilebilir.

4.5. Hizmetler ve Kamu Alımları Müzakereleri Bağlamında İşçilerin Serbest Dolaşım Hakkı

Hizmetlerin serbest dolaşımı, üye ülkeler arasında ticarete konu olan hizmetlere yönelik tüm kısıtlamaların aşamalı olarak ortadan kaldırılmasını hedeflemiştir. Bu bağlamda Topluluk bünyesinde söz konusu alanda mevzuat hızla geliştirilerek, hizmet sunucularına

⁹⁰ Case C-277/94, Z. Taflan-Me v. Bestuur vande Sociale Verkeringsbank, (1996) ECR I-4085.

⁹¹ Case C-262/96, Sema Sürül v Bundesanstalt für Arbeit, (1996) ECR I-2685

serbesti sağlama yönünde gerekli yasal çerçevenin oluşması sağlanmış ve bu da üye ülkeler arasında mal ticaretine ek olarak hizmet ticareti artışını beraberinde getirmiştir.⁹²

Katma Protokolün 41.maddesi Hizmetlerin Serbest Dolaşımı ile ilgilidir. Bu maddede :

“ 1.Akit Taraflar, aralarında, yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest edimine **yeni kısıtlamalar koymaktan sakınırlar**.

2. Ortaklık Konseyi, Ortaklık Anlaşması'nın 13. ve 14. maddelerinde yer alan ilkelere uygun olarak, Akit Taraflar'ın yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest edimindeki kısıtlamaları aralarında gitgide kaldırmalarında uygulanacak sıra, süre ve usulleri tespit eder.

Ortaklık Konseyi, söz konusu sıra, süre ve usulleri, çeşitli faaliyet dalları için bu alanlarda Topluluğun daha önce koyduğu hükümleri ve Türkiye'nin ekonomik ve sosyal alanlardaki özel durumunu göz önüne alarak, tespit eder. Üretim ve alışverişlerin gelişmesine özellikle katkıda bulunan faaliyetlere öncelik verilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

11 Nisan 2000 tarihinde Lüksemburg'da gerçekleştirilen 39. Ortaklık Konseyi toplantısında hizmetlerin ve kamu alımlarının serbestleştirilmesine yönelik müzakerelerin başlaması kararı alınmıştır.⁹³

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması⁹⁴ (GATS),⁹⁵ na taraf ülkeler kendi aralarında hizmet ticaretini serbestleştirici bir anlaşma imzalama veya bu tip bu tip mevcut bir anlaşmaya taraf olma hakkına sahiptir (5 Md.). AB'nin de kendi içinde hizmetlerin serbestleştirilmesine ilişkin düzenlemeleri GATS ile uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

⁹² Kirval,L., Uluslar arası Hizmet Ticareti ve Kamu Alımları Piyasaları, İKV ,İstanbul 2001

⁹³ 2002/2 sayılı OKK (2000D0377)

⁹⁴ Hizmet Ticareti Genel Anlaşması(GATS) 15 Nisan 1994 tarihinde imzalanarak 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren DTÖ Kuruluş Anlaşmasının ekinde yer alan anlaşmalardan biridir. DTÖ Kuruluş Anlaşması 25 Şubat 1995 tarih ve 22213 Sayılı mükerrer Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁹⁵ GATS Anlaşması Tam Metni için http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.doc

Topluluk içinde yapılan bir işin “hizmet”⁹⁶olarak değerlendirilebilmesi için hizmetin bir bedel karşılığı yapılmış olması ve “geçici bir nitelik taşıması”gerekmektedir. Bu geçici süre Avrupa Komisyonu tarafından “Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması İçin Genel Sistem”i oluşturacak taslak direktifte 1 yıl içinde en fazla “16” hafta⁹⁷ olarak belirlenmiştir. Aynı maddede hizmetlere konu olabilecek meslekleri “sanayi nitelikli , ticari nitelikli, küçük el sanatları ile ilgili ve mesleki faaliyetler” olarak belirtmiştir. Hizmetlerin Serbest dolaşımının İşçilerin Serbest Dolaşımından ayıran en önemli özellik “geçici” olmasıdır. Hizmetlerin Serbest dolaşımında bir ülkeye yerleşmek amacı ile değil mesleki faaliyet ile ilgili kısa bir hizmet sunmak üzere gelinir.

Türkiye ile AB arasında bu bağlamda 2000 yılında başlayan “Hizmetlerin ve Kamu Alımlarının Serbestleştirilmesi” müzakereleri Ortaklık Konseyi aracılığı ile yürütülmektedir. Ortaklık Konseyi bu konu ile ilgili olarak 4 tur müzakere gerçekleştirmiştir. Nihai olarak üzerinde anlaşmaya varılacak metnin eklerinde “hangi meslek gruplarının” karşılıklı olarak hizmet sunumu serbestisi içine alınacağı belirtilecektir.

Hizmet sunumu kavramındaki serbesti işçilerin serbest dolaşımına göre daha kısıtlıdır. Burada sadece üzerinde anlaşmaya varılan mesleklerde “kısa süreli”ve “geçici” bir dolaşım söz konusu olacaktır.

ATAD ın bu konuda aldığı bir karar ilgi çekicidir. ATAD Abdülnasır Savaş Davasında⁹⁸ aldığı karar ile Katma Protokolün doğrudan uygulanabilir bir hukuki metin olduğunu, Katma Protokolün 41.1 inci maddesinde yer alan “Akit Taraflar, aralarında, yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest edimine **yeni kısıtlamalar koymaktan sakınırlar.**” hükmü uyarınca üye ülkelerin Katma Protokolün yürürlüğe girmesinden itibaren Türk vatandaşlarına mevcut durumdan daha kısıtlayıcı tedbirler uygulayamayacağına hükmetmiştir. Ancak alınan bir tedbirin “yeni kısıtlamalar” getirip getirmediği konusunda kararı verecek merciin, tedbiri alan ülkenin “ulusal mahkemeleri” olduğunu belirtmiştir. Başka bir ifade ile, örneğin İngiltere’de yaşayan bir Türk vatandaşı “Katma Protokolün İngiltere’de yürürlüğe giriş tarihi olan⁹⁹ 1 Ocak 1973 de “vize uygulaması olmadığı” dolayısı ile yeni bir kısıtlama

⁹⁶ Avrupa Birliğinde “Hizmetlerin Serbest Dolaşımını”nın temeli Avrupa Topluluğunu kuran Roma Antlaşmasının 49-55 inci maddeleridir. Roma Antlaşması’nın son değişiklikleri de içeren konsolide metnine http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/EC_consol.pdf adresinden ulaşılabilir.

⁹⁷ 2001/61 sayılı Taslak metin Md.5, bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bakınız s.21.

⁹⁸ Case C-37/98, The Queen v Secretary of State for the Home Department, ex parte Abdülnasır Savaş, (1998), ECR 2000 Page I-02927

⁹⁹ Katma Protokol İngiltere’de 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir.(Abdülnasır Savaş davası)

olan bu uygulamanın geçersiz olduğu iddiası ile İngiltere Mahkemelerine başvurduğu takdirde İngiliz Mahkemeleri bu uygulamanın Katma Protokole, dolayısı ile Topluluk Hukukuna göre yeni bir kısıtlama olup olmadığına karar verecektir.

Benzer bir dava olan “Abatay Davası¹⁰⁰” nda da ATAD Katma Protokolün 41.1 inci maddesinde yer alan “Akit Taraflar, aralarında, yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest edimine **yeni kısıtlamalar koymaktan sakınırlar.**” Hükümünün doğrudan uygulanabilir olduğunu belirtmiştir.

Sonuç:

İşçilerin Serbest Dolaşımı konusu Türkiye ile AB arasında başlaması muhtemel katılım müzakerelerinin en kapsamlı konu başlıklarından birini oluşturacaktır. Yukarıdaki incelemelerden de anlaşılacağı gibi Türkiye'nin mevzuat uyumunda pek zorlanmayacağı açıktır. İlgili bazı kanunlara AB vatandaşları ile ilgili hükümler eklemek yeterli olacaktır.

Örneğin YİSHK'da AB üyesi vatandaşları ile diğer üçüncü ülke vatandaşları arasında bir ayırım yapılmamıştır. 26/4/1961 tarihli 298 sayılı “Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun” un altıncı maddesinde “Onsekiz yaşını dolduran her **Türk vatandaşı** seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir” ifadesi yer almaktadır. Kısaca İkamet Hakkı, İşçilerin Serbest Dolaşımı, Vatandaşlık ve Oy Hakkı, Vize konularında yeterli mevzuat bulunmakla beraber bu mevzuatların tadil edilmesi ile uyum sağlanmış olacaktır.

Türk hukukundaki sınırlama ve yasaklamalar vatandaşlık esasına dayanmaktadır. Türkiye'nin AB'ye üyeliği ise bir uluslar arası anlaşma niteliği taşıyan “Katılım Antlaşması” ile sağlanacağından, bu antlaşmada yer alan hükümler iç hukuka nazaran öncelikle uygulanacaktır. Diğer bir ifade ile Türk mevzuatında çalışma hakkını düzenleyen ve bu antlaşmada çelişen hükümlerin AB vatandaşları açısından uygulanması söz konusu olmayacaktır.¹⁰¹

¹⁰⁰ Cases C-317/01 Eran Abatay and Others (C-317/01) and Nadi Sahin (C-369/01) v Bundesanstalt für Arbeit, ECR 2003 p.14

¹⁰¹ Ekşi, N.,op.cit.,sf.55

Sosyal Güvenliğin koordinasyonu konusu mevzuat uyumu açısından sorunlu bir alan olmamakla birlikte Topluluk ve Türkiye arasında uygulama standardı açısından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye’de hem mevzuat dağınıklığı hem sosyal güvenlik sisteminin dağınık olması uygulamayı güçleştirmektedir. Ancak 59. hükümet tarafından açıklanan Acil Eylem Planında Türkiye’de mevcut sosyal güvenlik sisteminde kapsamlı bir reforma gidileceği belirtilmiş ve Türk Sosyal güvenlik kuruluşlarında norm ve standart birliği sağlanacağı, bütünleştirilmiş bir sosyal güvenlik ağı kurulacağı, bütünleştirilmiş bir sosyal hizmet ve yardım ağının oluşturulabilmesi için dağınık durumdaki sosyal hizmet faaliyetlerinin tek çatı altında toplanacağı ifade edilmiştir.¹⁰² Bu reform uygulamada yaşanan bir çok aksaklığı giderebileceği için olumlu bir gelişmedir.

İşçilerin Serbest Dolaşımın uyum sağlanması en zor konu “Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması” başlığı olacaktır. Bunun sebebi ülkemizde “AB normlarına uygun meslek kriterlerinin belirlenmesi ve belgelendirilmesi sisteminin bulunmamasıdır. Ülkemizde pek çok kurum ve kuruluş tarafından “mesleki eğitim” verilmektedir. Ancak mesleki eğitimi denetleyecek, düzenleyecek ,meslek kriterlerini belirleyecek bir otorite bulunmamaktadır. Bu da uygulamada dağınıklığa yol açmaktadır. Ayrıca herhangi bir mesleğe ilişkin ulusal mevzuatın bulunmaması durumunda Topluluk mevzuatına göre AB üyesi bir ülkeden gelenler herhangi bir mesleki yeterlilik ispatı sunma zorunluluğunda olmadan ülkemizde mesleğini icra edebilecektir. Bir mesleğin icrasını düzenleyen ulusal bir düzenlemenin bulunması halinde ise Topluluk üyesi ülkeden gelenler bu mevzuata uymak durumunda kalacaktır. Bu bağlamda “İŞKUR” tarafından bir çalışma yapılmış ve 250 adet mesleğe ilişkin meslek standartları belirlenmiştir.¹⁰³ Ancak bu standartların uygulaması herhangi bir mevzuatla zorunlu tutulmamıştır. İşkur tarafından hazırlanan Ulusal Meslek Standartları Kurumu yasa tasarısı bu bağlamda bir boşluğu dolduracaktır. Ülkemizde yapılması gereken tüm meslek alanlarını tespit etmek, bu mesleklere dair ulusal standartlar hazırlamak ve tüm sistemden sorumlu yetkili kuruluşlar atamaktır.

Müzakereler bölümünde de değinildiği gibi aday ülke tüm AB mevzuatını üyeliğe kadar uyumlaştırmakla yükümlüdür. Müzakere Pozisyonu belgelerinde de bu taahhüt belirtilmektedir. Bir başka ifade ile Türkiye Kişilerin Serbest Dolaşımı ile ilgili müzakere pozisyonu belgesini hazırlarken baştan bu taahhüdü yapacaktır. Daha sonraki kısımlarda ilgili

¹⁰² Acil Eylem Planı'nın tam metni için <http://www.akparti.org.tr/#>

¹⁰³ Belirlenen meslek standartları için <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/standart/liste.html>

AB mevzuatı ve Türk mevzuatı karşılaştırılacak ve uyumlaştırmanın hangi mevzuatlarda ve hangi tarihlerde yapılacağı belirtilecektir.

Türkiye müzakere sırasında Kişilerin Serbest Dolaşımı ile ilgili Ortaklık Konseyi Kararlarını müzakerelerde gündeme getirip bu konuda ilerleme sağlanmasını talep etmelidir. Mevcut Ortaklık Konseyi Kararları halihazırda bir AB üyesi ülkede çalışmakta olan Türk vatandaşları ile ilgilidir. Diğer aday ülkelerin Ortaklık Konseyi gibi tecrübeleri olmamasına rağmen, katılım anında üye ülkelerden birinde çalışmakta olan yeni üye ülke vatandaşları kişililerin serbest dolaşımı konusunda uygulanan “geçiş süresi” “uygulamasından muaf tutulmuşlardır. Bu kişiler 12 ay ya da daha fazla süreli bir çalışma izni almış olmaları durumunda çalışmakta oldukları ülkede ilgili AB mevzuatından kaynaklanan hak ve yükümlülükler sahip olacaklardır.¹⁰⁴ Bu durumda kişilerin serbest dolaşımı konusunda 24 seneden¹⁰⁵ beri Ortaklık Konseyinde bir gelişme sağlanamamış olması, müzakerelerde dikkate getirilerek Türkiye de yaşayan Türk vatandaşları için “geçiş süresi” kabul edilmek kaydı ile halihazırda bir AB üyesi ülkede yasal olarak çalışmakta olan Türk vatandaşları için daha geniş haklar talep edilebilir.

---

¹⁰⁴ Katılım Anlaşmaları Ek22 geçiş süreleri.

¹⁰⁵ Kişilerin Serbest Dolaşımı konusunda en son OKK 3/80 dir.

Kaynakça:

ÖZKAN IŞIL, Yabancıların Çalışma Hürriyeti ve Avrupa Topluluğunda Kişilerin Serbest Dolaşımı, İstanbul (Kazancı Kitapevi), 1997

EKŞİ Nuray, Avrupa Birliği'nin Kişilerin Serbest Dolaşımı Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İstanbul (İKV Yayınları), 2002

TEKİNALP, Ünal, Türk Hukuku'nun Avrupa Birliği Hukukuna Uyumu-Acquis Communautaire'nin Alınması-Açıklamalar,Değerlendirmeler, Öneriler, İstanbul (İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları). 2001

DÜLGER, İlhan, Avrupa Topluluğunda Sosyal Politika, Geçiş Dönemi Özellikleri ve 21. Yüzyılda Hedef Alınan Toplum, Ankara (DPT Yayınları),2001

KIRVAL, Levent, Uluslararası Hizmet Ticareti ve Kamu Alımları Piyasaları, İstanbul (İKV Yayınları),2001

TOZAN, Celal, Ülkemizde Çalıştırılan Yabancı Uyruklu işçilerin Sigortalılığı, TİSK Dergisi, Aralık 2003

SÜRAL, Nurhan, Son Gelişmeler Işığında UÇÖ ve AT Boyutlarıyla Türk Çalışma İlişkileri, Ankara (ATAUM Yayınları),1991

Özdemir,Sahir. Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde İşçilerin Serbest Dolaşımı,Ankara,1999, DPT Uzmanlık Tezi

Barbara, Lippert, EU Membership Negotiations As a Shaping Power, Wessels, 1999

İnternet Kaynakları

www.abgs.gov.tr

<http://www.euroskop.cz/eng/>

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/index.htm>

<http://www.eures-jobs.org/>

<http://www.cie.gov.pl/>

http://europa.eu.int/comm/internal_market/qualifications/index_en.htm

<http://curia.eu.int/en/content/juris/index.htm>

<http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>

http://europa.eu.int/comm/laeken_council/index_en.htm

http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/index.htm

EKLER

Ek 1 Taşınmaz Mal Edinimi Konusunda Türkiye İle Arasında Karşılıklılık Bulunan Ve Bulunmayan Ülkeler¹⁰⁶

TAŞINMAZ MAL EDİNİMİ KONUSUNDA TÜRKİYE İLE ARASINDA KARŞILIKLILIK BULUNAN ÜLKELER

1. ALMANYA
2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
3. ANDORRA
4. ARJANTİN
5. AVUSTRALYA
6. AVUSTURYA
7. BAHAMALAR
8. BANGLADEŞ
9. BARBADOS
10. BELÇİKA
11. BELİZE
12. BENİN
13. BOLİVYA
14. BOSNA-HERSEK
15. BOTSWANA
16. BREZİLYA
17. DANİMARKA
18. DOMİNİK CUMHURİYETİ
19. EKVATOR
20. EL SALVADOR
21. ESTONYA
22. FİLDİŞİ SAHİLİ

---

¹⁰⁶ <http://www.tkgm.gov.tr/tapunet/atkgmgovtr/index.htm> (11 Temmuz 2004 itibarı ile)

23. FİLİPİNLER
24. FİNLANDİYA
25. FRANSA
26. GABON
27. GANA
28. GİNE
29. GRENADA
30. GUATEMALA
31. GUYANA
32. GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ
33. HAİTİ
34. HIRVATİSTAN
35. HOLLANDA
36. HONDURAS
37. İNGİLTERE
38. İRLANDA
39. İSPANYA
40. İSRAİL
41. İSVEÇ
42. İSVİÇRE
43. İTALYA
44. JAMAİKA
45. JAPONYA
46. KAMERUN
47. KANADA
48. KKTC
49. KOLOMBİYA
50. KORE (GÜNEY)
51. KOSTA RİKA
52. LETONYA
53. LİEHTENSTEİN
54. LİTVANYA
55. LÜKSEMBURG
56. MACARİSTAN

57. MALAWİ
58. MALEZYA
59. MALİ
60. MALTA
61. MAURİTİUS
62. MEKSİKA
63. MONAKO
64. MORİTANYA
65. MOZAMBİK
66. NİJERYA
67. NİKARAGUA
68. NORVEÇ
69. ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ
70. PANAMA
71. PARAGUAY
72. PERU
73. POLONYA
74. PORTEKİZ
75. SAN MARİNO
76. SENEGAL
77. SİRBİSTAN VE KARADAĞ (YUGOSLAVYA)
78. SİNGAPUR
79. SOMALİ
80. SRİ LANKA
81. SWAZİLİND
82. ŞİLİ
83. TANZANYA
84. URUGUAY
85. VENEZUELA
86. YENİ ZELANDA
87. YEŞİLBURUN ADALARI

YUNANİSTAN- Yunan uyruklu gerçek kişilerin ülkemizde taşınmaz mal edinimine yönelik talepleri halen yürürlükte olan 22.3.2000 tarih ve 1361-121-T/302-317 sayılı genelge uyarınca sonuçlandırılacaktır.

**TAŞINMAZ MAL EDİNİMİ KONUSUNDA TÜRKİYE İLE ARASINDA
KARŞILIKLILIK BULUNMAYAN ÜLKELER**

1. AFGANİSTAN
2. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ
3. BURMA
4. CEZAYİR
5. ÇEK CUMHURİYETİ
6. ENDONEZYA
7. ERİTRE
8. ERMENİSTAN
9. ETİYOPYA
10. FİJİ
11. HİNDİSTAN
12. IRAK
13. İZLANDA
14. KAMBOÇYA
15. KATAR
16. KORE (KUZEY)
17. KUVEYT
18. KÜBA
19. LAOS
20. LİBYA
21. MALDİVLER
22. MOĞOLİSTAN
23. NEPAL
24. NİJER
25. OMAN
26. PAPUA YENİ GİNE
27. SLOVAKYA

28. SUDAN
29. SURİNAM
30. SUUDİ ARABİSTAN
31. TAYLAND
32. TUNUS
33. VİETNAM
34. YEMEN

ÜLKEMİZDE SADECE BİNA MÜLKİYETİ EDİNEBİLEN ÜLKELER

1. AZERBAYCAN
2. BAHREYN
3. BELARUS
4. ÇAD
5. ÇİN
6. FAS
7. GÜRCİSTAN
8. İRAN (Beş yıl ikamet şartı ve ilgili Bakanlıkların izni ile)
9. KAZAKİSTAN
10. KENYA
11. KIRGIZİSTAN
12. MAKEDONYA
13. MISIR
14. MOLDOVA
15. NAMİBYA
16. ÖZBEKİSTAN
17. ROMANYA
18. RUSYA FEDERASYONU
19. SLOVENYA
20. TACİKİSTAN
21. TÜRKMENİSTAN
22. UGANDA
23. UKRAYNA
24. ÜRDÜN

İÇİŞLERİ VE DIŞİŞLERİ BAKANLIKLARININ İZİNİYLE ÜLKEMİZDE TAŞINMAZ
MAL EDİNEBİLEN ÜLKELER

1. CİBUTİ
2. LÜBNAN
3. PAKİSTAN
4. TOGO
5. TRİNİDAD VE TOBAGO

Ek 2-Hukuki Metinlere İlişkin Tablolar

Ek 2.1 Temel Hukuki Metinler

Mevzuatın Adı	Mevzuatın AB Resmi Gazetesinde Yayımlanan İsmi	Mevzuatın Avrupa Birliği Veritabanı (CELEX) Numarası
Ankara Anlaşması	64/732/EEC: Council Decision of 23 December 1963 on the conclusion of the Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey /* Unofficial translation	31964D0732

Katma Protokol	Additional Protocol and Financial Protocol signed on 23 November 1970, annexed	21970A1123(01)
----------------	--	----------------

	<p>to the Agreement establishing the Association between the European Economic Community and Turkey and on measures to be taken for their entry into force - Final Act - Declarations /* Unofficial translation*/</p>	
--	---	--

Ek 2.2 İlgili Ortaklık Konseyi Kararları

2/76 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	Decision No 2/76 Of The Association Council on the implementation of Article 12 of the Ankara Agreement	20 December 1976 Signed by : For the Association Council The President M. Van der STOEL (not published in the Official Journal of the EEC)
1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	Decision No 1/80 Of The Association Council of 19 September 1980 on the development of the Association	19 September 1980: signed by For the Association Council The President C. KESKIN (not published in the Official Journal of the EEC)
3/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	Proposal For A Council Regulation (Eec) Implementing Within The	51983PC0013 O J No:C 110 , 25.04.1983

	European Economic Community Decision No 3/80 Of The Eec - Turkey Association Council On The Application Of The Social Security Schemes Of The Member States Of The European Communities To Turkish Workers And Members Of Their Families /* Com/83/13final	
1/02001 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	2001/283/EC: Decision No 1/2001 of the EC-Turkey Customs Cooperation Committee of 28 March 2001 amending Decision No 1/96 laying down detailed rules for the application of Decision No 1/95 of the EC-Turkey Association Council	22001D0281 O J No L 96 05.04.2001
1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	Decision No 1/95 of the EC Turkey Association Council of 22 December 1995 on implementing the final phase of the Customs Union	21996D0213(01) OJ No: L 35 13.02.1995

2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	Decision No 2/97 of the EC-Turkey Association Council of 4 June 1997 establishing the	21997D0721(01) OJ No: L 191 , 21107.1997
-------------------------------------	---	---

	list of Community instruments relating to the removal of technical barriers to trade and the conditions and arrangements governing their implementation by Turkey	
3/2000 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	Decision No 3/2000 of the EC-Turkey Association Council of 11 April 2000 on the establishment of Association Committee subcommittees	22000D0609(03) O J No L 138 09/06/2000

Ek 2.3 Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporları

Mevzuatın Adı	Mevzuatın AB Resmi Gazetesinde Yayımlanan İsmi	Mevzuatın Avrupa Birliği Veritabanı (CELEX) Numarası
2001 Katılım Ortaklığı Belgesi	COUNCIL DECISION of 8 March 2001 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Turkey	2001/235/EC O J No L 85 24.03.2001

2003 Katılım Ortaklığı Belgesi	COUNCIL DECISION of 19 May 2003 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with Turkey	2003/398/EC O J No L 145 12.06.2003
İlerleme Raporu Kasım 8, 2000	Regular Report from The Commission On Turkey's Progress Towards Accession	
İlerleme Raporu- Kasım 13, 2001	Regular Report On Turkey's Progress Towards Accession	SEC (2001) 1756
İlerleme Raporu -Kasım 9, 2002	Regular Report On Turkey's Progress Towards Accession	SEC(2002) 1412
İlerleme Raporu Kasım 2003	2003 Regular Report on Turkey's progress towards accession	
İlerleme Raporu 2004	Regular Report on Turkey's progress towards accession	

Ek 2.4 İlgili ATAD Kararları

Davanın Adı	Davanın ATAD da ki Adı	Davanın Kararının Veritabanı Numarası
Demirel Davası	Meryem Demirel v Stadt Schwäbisch Gmünd	61986J0012 Case 12/86
Sevince Davası	S. Z. Sevince v Staatssecretaris van Justitie	61989J0192 Case C-192/89
Kuş Davası	Kazim Kus v Landeshauptstadt Wiesbaden	61991J0237 Case C-237/91
Eroğlu Davası	Hayriye Eroglu v Land Baden-Württemberg	61993J0355 Case C-355/93
Bozkurt Davası	Ahmet Bozkurt v Staatssecretaris van Justitie	61993J0434 Case C-434/93
Kadiman Davası	Selma Kadiman v Freistaat Bayern	61995J0351 Case C-351/95
Tetik Davası	Recep Tetik v Land Berlin	61995J0171 Case C-171/95
Kol Davası	Suat Kol v Land Berlin	61995J0285 Case C-285/95
Eker Davası	Süleyman Eker v Land Baden-Württemberg	61995J0386 Case C-386/95
Günaydın Davası	Faik Günaydin, Hatice Günaydin, Günes Günaydin and Seda Günaydin v Freistaat Bayern	61996J0036 Case C-36/96
Ertanır Davası	Kasim Ertanir v Land Hessen	61996J0098 Case C-98/96
Taflan- Met Davası	Z.Taflan-Me v.Bestuur vande Sociale Verkeringsbank	61994J0277 Case C-277/94
Sürül Davası	Sema Sürül v Bundesanstalt für Arbeit	61996J0262 Case C-262/96

Abdülnasır Savaş Davası	The Queen v Secretary of State for the Home Department, ex parte Abdulnasir Savas	61998J0037 Case C-37/98
Abatay Davası	Eran Abatay and Others	62001J0317 Cases C-317/01

DİZİN

1

1251/70 sayılı Konsey Tüzüğü 25

2

2644 sayılı Tapu Kanunu 82

3

3/80 sayılı OKK 58, 59, 93

4

4916 sayılı Kanun 82

A

Ankara Anlaşması 1, 54, 90, 106

Avrupa Birliği vi, ix, 1, 2, 3, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 28, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 51, 52, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 84, 88, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 106, 109

AB i, v, vi, vii, ix, 1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 26, 28, 29, 37, 43, 49, 60, 63, 64, 65, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 86, 89, 106, 109, 113, 114

Avrupa Birliği Vatandaşlığı 21, 28

Avrupa Komisyonu 2, 5, 6, 7, 9, 13, 15, 21, 60, 63, 95

Avrupa Parlamentosu 7

Avrupa Topluluğu Adalet Divanı

ATAD 1

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı vii, ix, 1, 91, 96, 97, 111

Avrupa Vatandaşlığı i, ii, 43

C

COREPER ix, 5, 12

Ç

Çek Cumhuriyeti i, vi, 3, 4, 5, 9, 35, 36, 37, 39, 40, 50, 51, 52

D

Demirel Davası 1, 91, 111

Dönem başkanı 11

G

Geçiş Süreleri v, 14, 16

Genişleme v, 6, 7, 8, 15, 21, 63

Gündem 2000 5

H

Hizmetler ve Kamu Alımları

Müzakereleri vii, 94

İ

İkamet i, ii, v, vi, vii, ix, 21, 25, 37, 42, 68, 76, 98

İşçilerin Serbest Dolaşımı i, v, vi, vii, 21, 26, 29, 38, 44, 48, 50, 66, 70, 76, 92, 98, 114

K

Katılım Antlaşması 9, 15, 17, 50, 98

Katılım Müzakereleri i
Katılım Ortaklığı Belgesi
KOB.....vi, vii, ix, 60, 109, 110
Katma Protokol vii, 54, 90, 91, 97, 106
Kişilerin Serbest Dolaşımı i, vi, 2, 3,
16, 20, 21, 29, 33, 35, 36, 48, 51, 52, 59,
60, 61, 77, 78, 91, 100, 101, 113
Kopenhag Zirvesi 9

L

Lüksemburg 4, 5, 10, 11, 12, 13,
34, 87, 95

M

Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması
i, ii, v, vi, vii, 2, 20, 21, 22, 36,
40, 63, 95, 99
müzakere pozisyonları i, 35, 52
Müzakere Pozisyonu vi, vii, 35,
36, 40, 47, 59, 63, 93, 100
Müzakere süreci 9
Müzakereler v, 4, 8, 12, 78, 100

O

Ortaklık Konseyi Kararı ix, 53, 54,
55, 56, 57, 93, 95, 101
OKK...vi, ix, 53, 55, 57, 107, 108, 109
Oy Hakkı, ii, v, vi, vii, 21, 28, 37, 43, 73,
74, 98

P

Polonya i, vi, 3, 4, 5, 9, 29, 35, 36, 40,
41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
52, 90

S

Sosyal Güvenliğin Koordinasyonu i,
ii, v, vi, vii, 21, 32, 39, 45, 51, 84
stand still57

T

TAIEX 21, 63
Tarama süreci 10

U

Ulusal Program
UP ix

Ü

Üyelik Süreci viii, 13

V

Vize i, ii, v, vi, vii, 2, 21, 28, 37, 43,
74, 75, 98

Y

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında
Kanununun 62, 76, 79
Yabancıların Türkiye’de İkamet ve
Seyahatleri Hakkında Kanun
YİSHK.....68

